

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

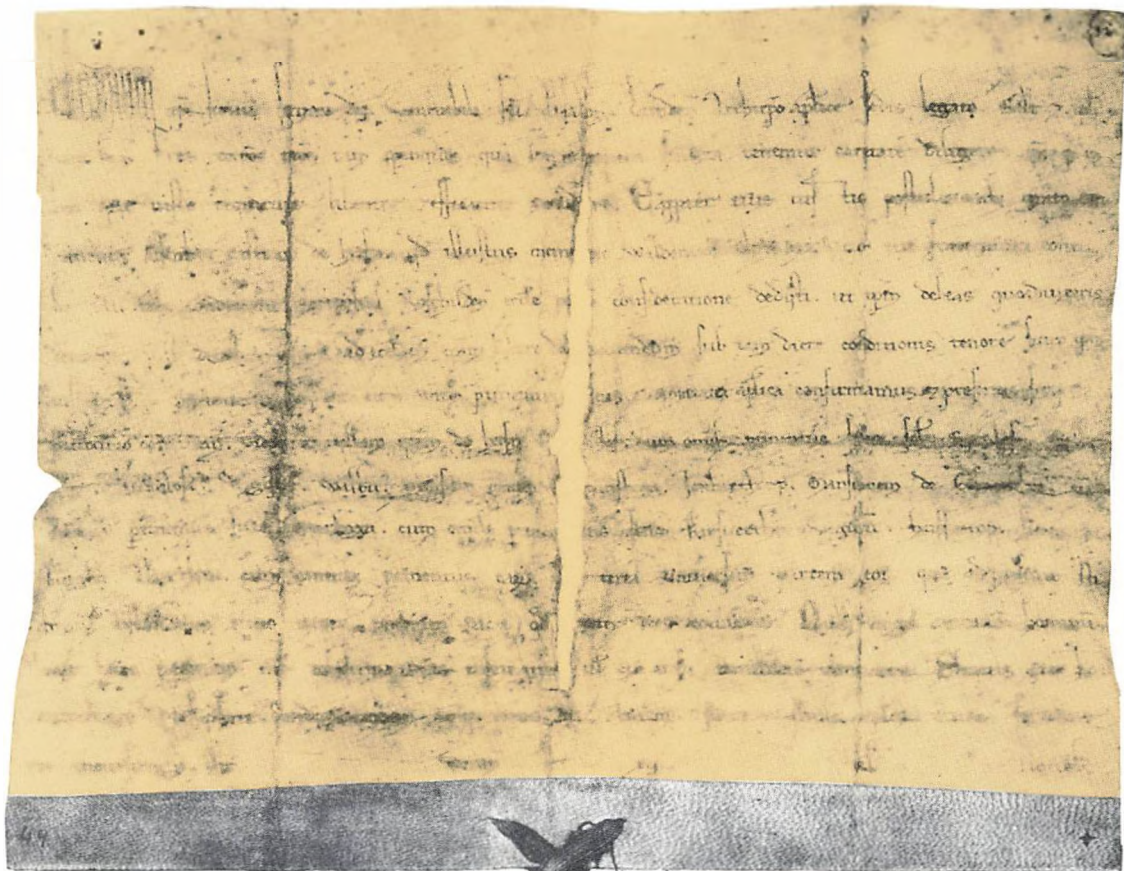
BRØNSHØJ KIRKE

800 ÅR

BRØNSHØJ 1984

Pave Urban den 3.s brev til Absalon. Skrevet på pergament, der er beskadiget langs foldningen. Forneden pavens blybulle i røde og gule silkestråde. Urban den 3. opholdt sig i Verona fra 1. december 1185 til 22. september 1187. Dateringen »XII kalendas nouembris«, 21. oktober, må derfor henføres til året 1186. (Originalen opbevares på rigsarkivet).

På forsiden af blybulen ses pavens segl, og på bagsiden findes Sct. Peters og Sct. Pauls ansigter. Begge sider af seglet er gengivet i streg sammen med pavebrevets tekst på indersiden af omslagets bagside.

BRØNSHØJ KIRKE

800 ÅR

Sidste halvdel af 1100-tallet –
en brydningstid for den danske kirke
side 3

Træk af Brønshøj Kirkes historie
side 11

Bygningsbeskrivelse
side 16

Inventar
side 21

Orglerne i Brønshøj Kirke
side 28

Kirken i Brønshøj i dag
side 33

Glimt fra kirkens hverdag
side 38

Sidste halvdel af 1900-tallet –
en brydningstid for den danske kirke
side 41

Så mange sogne blev det til
side 46

UDGIVET AF BRØNSHØJ SOGNS MENIGHEDSRÅD
I FORBINDELSE MED FESTLIGHOLDDELSEN AF KIRKENS
800-ÅRS JUBILÆUM 28. OKTOBER 1984

1100-tallets sidste halvdel – en brydningstid for den danske kirke

Den danske kirke oplevede i sidste halvdel af 1100-tallet intet mindre end en gennemgribende omvæltning. Fra at have været en afsidesliggende og tilbagestående del af kristenheden, hvor den internationale, katholske kirke kun havde ydet ringe påvirkning, blev kirken i denne periode draget ind i en udvikling, der kom til at præge den århundreder frem i tiden.

Dette skete ikke uden sværds slag. Først nu var landet ved at blive samlet under en fælles konge, og selv om Harald Blåtand allerede ca. 200 år forinden på Jellingstenen havde proklameret, at det var ham, der kristnede danskerne, var det først nu i 1100-tallets stormfulde tid, at kirker og klostre kom til at brede sig ud over det ganske land.

Men kirkens nyorganisering hørte ikke umiddelbart sammen med kongedømmets konsolidering. Denne udvikling skete sideordnet, men rummede også store konflikter – vi møder nemlig i 1100-tallet kirke og krone i splid med hinanden, ja undertiden i direkte væbnet konflikt. Ejheller kunne kirken undgå at blive inddraget i de borgerkrige, der fra tid til anden hjemsøgte landet, når flere sloges om kongemagten. Da kong Niels slog oprøreren Erik Emune (der senere blev konge) ved slaget i Foteviken i Skåne 1134, faldt der ikke mindre end 5 biskopper i kampens hede. Og kort efter møder vi biskop Eskil i åben kamp mod kongen, som det med bøndernes hjælp lykkedes Roskildebispens at fordrive fra Sjælland, ialtfald for en tid.

Hvad var det da, striden drejede sig om for kirken? Hvad var det, der førte til, at samme biskop Eskil – fra 1135 biskop i Roskilde og fra 1138-77 ærkebiskop i Lund – i sit stormomsuste liv som den danske kirkes leder en tid levede indespærret på domkirkens loft som kongens fange, var 1½ år i fangenskab i Tyskland og endelig måtte drage i landflygtighed i 6-7 år, før forholdene afklaredes?

Det var kampen for kirkens frihed, »libertas

ecclesiæ«! Det var kirkens slagord og krav på denne tid overalt i Europa, og for at forstå den danske kirkes opgør med kongemagten i sidste halvdel af 1100-tallet er det derfor nødvendigt kort at gøre rede for, hvad »libertas ecclesiæ« stod for.

Meget kort kan det udtrykkes sådan, at kirken ville være herre i eget hus. Kirken ville bestemme over egne anliggender og ikke være afhængig af de verdslige magthavere, hvem det end måtte være. I de sydeuropæiske lande havde romerretten været det grundlæggende retsbegreb, og i denne fandtes muligheden for, at en institution kunne have ejendom, såvel jord som bygninger. Dermed kunne kirken som sådan også organisere sig og blive jordbesidder.

I den germanske verden var det derimod sådan, at det kun var personer af kød og blod, der kunne være jordbesiddere. Og derfor blev kirkerne her overalt underlagt den eller dem, der havde rejst dem. Kirken og den jord, der gav underhold til præst og kirkebygningens vedligeholdelse, vedblev med at være i giverens eje – den stod under hans »munt« – under hans beskyttelse og værn. Det var giveren, der indsatte præst, der ofte var en af hans helt eller halvt ufrie undergivne – han forpagtede så at sige kirken ud, hvilket betød, at han også delte kirkens indtægter med præsten. For indtægter fik kirken, da man betalte for kirkelige handlinger af enhver art. Samtidigt kunne præsten også afsættes nemt, hvis han kom i strid med herremanden eller de bønder, der havde rejst kirken.

Libertas Ecclesiæ betød i store træk, at kirken ønskede ejendomsret over sine besiddelser, fuld immunitet, indførelsen af tiende, og frie præste- og bispevalg. For vi må ikke tro, at det kun var den enkelte præst, der var afhængig af den lokale patron, nej, biskopperne var i lige grad afhængige af kongerne, og kejseren mod syd blandede sig åbenlyst i pavevalgene.

Samtidigt havde biskop Eskils ønske om frihed for kirken også en politisk side, som vi ikke må være blinde for. Ved at knytte forbindelsen direkte til pavestolen i Rom og ved at styrke den danske ærkebispesæde i Lund kunne den danske kirke holde sig uafhængig af det tyske ærkebispesæde i Hamburg-Bremen. Det var Ansgars gamle ærkebispesæde, og Hamburg-bisperne havde siden da med større eller mindre ret betragtet det danske rige, så svagt og splittet det var, som det tyske riges og den tyske kirkes »nordmark«.

Netop i 1100-tallet var den ønskede frihed opnået, da Danmark for første gang fik sin egen ærkebiskop i Lund i 1103 eller 1104. Men friheden var gået tabt igen, da Hamburg-Bremens bispesæde udnyttede en konflikt mellem konge og pavestol til i 1133 at få ophævet det danske ærkebispedømme. Det havde til følge, at Danmark igen fra 1133-38 var underlagt Hamburg-Bremen. Men ved noget af et kup lykkedes det Eskil ved et personligt sendebud til Rom at få omstødt afgørelsen fra 1133, og den danske kirkes genvundne selvstændighed blev fejret ved en stor fest i Lund i 1139. Den tidligere ærkebiskop var død, og det blev Eskil selv, der kom til at beklæde dette højeste embede indtil 1177. Det er vanskeligt at overvurdere biskop Eskils betydning for den danske kirke. I et århundrede, der var præget af borgerkrige og opløsning på mange måder – hvor Danmark mere end en gang var ved at splittes i flere riger med hver sin konge – hvor såvel den tyske kejser som den tyske kirke stod på spring for at overtage hele landet – hvor de vendiske sørøvere var en stadig trussel mod de små købstæder – i dette århundrede var der i 40 år en mand ved kirkens ror, der var præget af fasthed, og som i lige grad forsvarede den kirkelige som den nationale suverænitæt. Det var ikke tomme ord, når Eskil i et brev fra sit fangenskab i Tyskland ca. 1156-58 skriver: »Så inderligt ønsker jeg nemlig det danske Riges hæder og den danske kirkes ophøjelse, at det er mig kærere at lide for den end at herske i den«. Dette fangenskab havde storpolitiske overtoner og var faktisk en af grundene til en lang strid mellem den tyske kejser og pavestolen. Selv om Eskil kom fri igen, skulle han dog snart

komme i åben strid med den danske konge, Valdemar den Store; han var fra 1157 blevet enekonge i Danmark efter at tronprætenderne Sven og Knud var ryddet af vejen. Årsagen til striden var et bispevalg i Slesvig, hvor kong Valdemar havde udnævnt en mand, som den tyske kejser og den af ham valgte pave kunne godkende. Imidlertid måtte Eskil og størstedelen af kirken med *dens* pave i spidsen betragte den nævnte biskop som frafalden, og Eskil beviste i denne sag endnu engang sit mod: I Slesvig Domkirke, i kongens nærværelse, trådte han frem og bandlyste den nye biskop. Derefter skyndte Eskil sig bort og måtte nu drage i landflygtighed i 6-7 år dels i Italien, dels i Frankrig.

Som tiden gik, mildnedes forholdet dog til kongen, og Eskil vendte hjem igen, og i 1170 møder vi ærkebispesæden og kongen side om side ved en stor kirkefest i Ringsted. Her står vi måske ved den afgørende begivenhed i forholdet kirke/kongemagt. Forskerne har ivrigt diskuteret, om det var kongen eller ærkebiskoppen, der vandt. Helt kan dette nok aldrig afgøres, for kirkefesten i Ringsted er et kompromis mellem dem: Eskil – og dermed også kirken – måtte sluge nogle bitre piller, for ved kirkemødet blev kongeslægtes helgen, Knud Lavard, skrinlagt, og kong Valdemars søn Knud, der kun var en lille dreng, blev hyldet som tronfølger og salvet af Eskil. Dermed var valgkongedømmets æra i Danmark forbi: Kongen valgtes ikke mere på tinge, men vi havde fået en arvekonge, som ærkebiskoppen måtte salve.

Men fordelene for kirken var i den selvsamme stund også indlysende. Alene dette, at den mand, der 9 år forinden havde måttet flygte fra landet, nu var kirkens førstemand igen – at kongen presset af kirken havde været nødt til at bøje sig for ærkebispens indvielse og dermed ret til at være den ledende ved kirkefesten, taler om Eskils og den danske kirkes styrke. Man kunne ikke komme uden om ham, når kongesønnen skulle salves. Kongen havde måttet bøje sig for Eskil og måtte nu bruge ham som autoritet til støtte for sin egen magt.

Og kirkens frihed var også på andre områder blevet en realitet. Der bygges kirker, og der rejses

klostre som aldrig før, og overalt bliver de beskyttet med den immunitet, som den internationale kirkeret fordrede. Tiende bliver indført, selv om det ikke helt sker i overensstemmelse med gældende normer overalt. Der bliver udarbejdet kirkelove for Sjælland og Skåne, hvoraf det fremgår, at man søger et kompromis mellem gammel dansk sæd og skik og den kanoniske ret. Vigtig er bestemmelserne om valg af sognepræst: »Hvis en kirke bliver uden præst, skal bønderne med biskoppens samtykke vælge en præst dertil . . . (men) bønderne må ikke afsætte en præst og han må ikke skilles fra dem uden deres samtykke«.

Eskil døde ikke i sit embede, men nedlagde ved en storstilet højtidelighed i Lunds domkirke stav og ring på alteret i 1177. Han var nu blevet en gammel mand, der ønskede at drage i kloster i Frankrig, hvor han havde været som ung. Kong Valdemar var til stede ved den bevægede gudstjeneste og nødte Eskil til højt at erklære, at det ikke var ved tvang, at ærkebispens nedlagde sit embede. Dette gjorde Eskil, og der er da nok heller ingen tvivl om, at det var frivilligt. Men hvem skulle følge efter ham? Eskil læser to pavebreve op: det ene, der giver ham lov til at nedlægge embedet – det andet, der tillader ham selv at udpege sin efterfølger. Dette giver han afkald

Døbefonten, kirkens ældste inventar. Formentlig af samme alder som kirken. Ovenover ses Gunnar Hansens smukke relief: Jesus tager imod de små børn. Foto: Niels Elswing.

på, men både kongen, bisperne og folket beder ham om at sige sin mening. Vi kan næsten forestille os den åndeløse tavshed i kirken, sådan som Saxo Grammaticus skildrer begivenheden. Eskil udtaler da navnet:

ABSALON

Et heldigere og klogere valg havde næppe kunnet gøres. Som sin efterfølger havde Eskil nemlig valgt en mand, der i lige grad var kirkens og kongens mand, og den strid, der havde hersket mellem ærkebisp og kongemagt kunne med Absalon ved roret betragtes som afsluttet, hvilket kun kunne indebære fordele såvel for kirken som for det danske rige.

Absalon var født i 1128 som søn af Asser Rig i Fjenneslev og tilhørte dermed den mægtige Hvide-slægt, og på gården blev også Valdemar, den senere konge, opdraget. Han var tidligt blevet faderløs, da hans far, Knud Lavard, var blevet myrdet. Dette venskab fra drengeårene blev bestemmende for hele Absalons liv, ja, det overførtes i lige grad på Valdemar den Stores søn, Knud, der blev konge i den sidste del af Absalons levetid.

Som ung blev Absalon sendt til Paris for at studere og gå i kirkens tjeneste og er her blevet internationalt skolet. Da han vendte hjem, formentlig i midten af 1150'erne, var han med sin slægtsmæssige baggrund og uddannelse derfor i stand til at yde en indsats for kirke og stat som den formidler, Danmark trængte til efter Eskils kompromisløse ledelse.

I 1158 var biskoppen i Roskilde død, og der skulle vælges en ny. Det gik ikke stille af, og der berettes, at striden om bispevalget blev så tumultagtig, at flere måtte lade livet. Kong Valdemar rykkede da imod byen, og Roskildeborgerne måtte betale en bøde for at undgå, at staden ligefrem blev indtaget. Det er bemærkelsesværdigt, at kong Valdemar ikke direkte udpegede sin mand, men lod kanikkerne vælge. Resultatet blev, at de udpegede 3 højt ansete mænd, fortæller Saxo, hvortil de så som den 4. satte Absalon »for hans tapperheds skyld«. Valdemar bød nu, at de fire navne blev skrevet på hver sin side i en bog, hvorunder kannikkerne så skrev deres, alt efter hvem de støttede. Resultatet blev, at Absalon blev eenstemmigt valgt.

Det er det første møde med »kirkens frihed« til selv at vælge sin biskop, men det er ikke urimeligt at antage, at kongens tilstedeværelse har lagt et vist pres på gejstligheden!

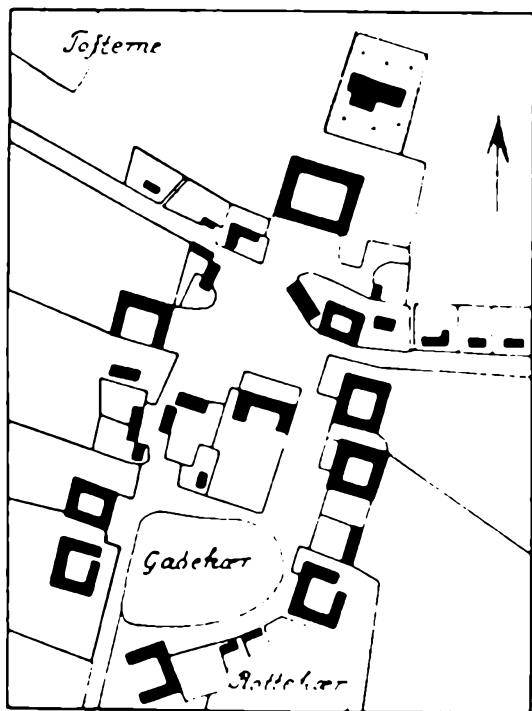
Fra sin tidlige barndom på Sjælland havde Absalon oplevet de vendiske vikingers sørøvertogter mod de danske strande. Og det er her, han som biskop først og fremmest sætter ind. Allerede før påske 1159 vandt han sin første sejr ved Boeslunde i Sydvestsjælland, og derefter gik det slag i slag.

Det var ingen let opgave at samle flåden til kamp mod de indtrængende vendere. Efter borgerkrigen havde sjællændere, fynboer og jyder fået for vane at betragte hinanden med mistillid, ja, nærmest fjendskab. Dertil kom, at det var bønder, der når høsten nærmede sig, nedlagde våbenene og drog hjem for at høste.

Men Absalon forstod i bogstavelig forstand at samle tropperne, og Saxos værk om danernes bedrifter er fremfor alt en hyldest til biskop Absalon: »Skønt bispegården delvis var jævnet med jorden, lå han dog stadig på udkig ude ved søen for at værne land og rige ved trygge vagt-

Middelalderligt vievandskar. Står nu på kirkegården syd for våbenhuset. Foto Nationalmuseet.

Kort over Brønshøj omkring 1783. (Fra Nationalmuseets »Danmarks Kirker«)

hold. Ofte havde han for skik at søge husly under skovens løvtag, og netop fra dette ringe bo rejste han fædrelandets hus af gruset«.

Selv om togterne mod venderne ikke fik den store betydning for rigets udbredelse mod syd – således kom det aldrig til nogen egentlig kolonisering af Rügen – så betød Absalons indsats, at de danske farvande blev sikre at besejle; dette medførte, at handelen voksede og byerne blomstrede op. Under striden mellem kong Valdemar og biskop Eskil i 1160'erne havde Absalon holdt sig til kongen, hvilket var en klar politisk handling og vel ikke i kirkens egentlige interesse. Der er dog ting, der tyder på, at Absalon vidste dette og i det stille forsøgte at formidle kontakten til den landflygtige ærkebiskop, og da Eskil vendte hjem igen lader det til, at hverken han eller Absalon bar nag, men kunne fortsætte samarbejdet indtil 1177, hvor Eskil nedlagde sit embede.

Som der havde været tumultagtige scener i Roskilde ved bispevalget i 1158, sådan kom det næsten også til håndgemæng i domkirken i Lund, da Eskil havde nævnt Absalon som sin efterfølger. Saxo fortæller, at Absalon vægrede sig og

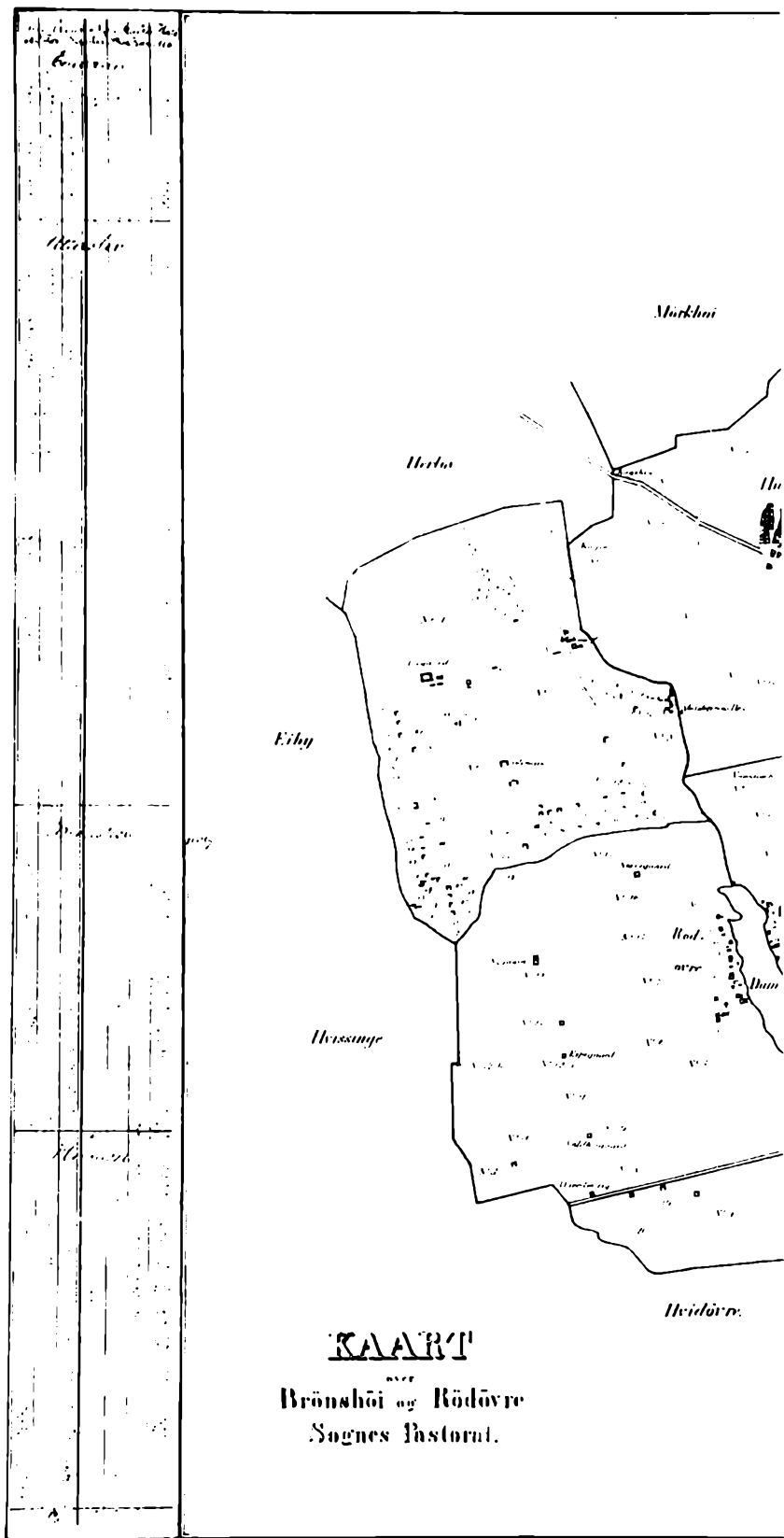
sagde, at det var for tung en byrde for ham, og at han ikke ville forlade bispestolen i Roskilde. Den gamle Eskil gik over mod ham og lagde hånd på ham for at tvinge ham til at indtage sædet, og de øvrige kannikker gjorde det samme. »Men Absalon stred af alle kræfter mod den skare, der sled i ham, og slog flere af dem hårdt i gulvet. Kannikkerne rev sådan i ham, at de sønderflængede hans klæder«. Enden på det hele blev, at Absalon ankede sagen til paven, hvilket bevisligt er sandt, og som samtidigt viser, at det ikke kun var forstilt ydmyghed, der hindrede ham i at modtage udnævnelsen. Grundene dertil kan have været flere, men sikkert er det, at Absalon virkelig ønskede at blive i Roskilde, hvor han dog trods alt også havde været biskop i 20 år. Absalon havde henvist til pavens afgørelse, og den kom hurtigt efter datidens forhold – og udfaldet var overraskende: Den pavelige legat kom i vinteren 1177/78 og bød ham at overtage embedet som ærkebiskop, men gav ham samtidigt lov til fortsat at sidde på Roskilde bispestol, noget ganske usædvanligt. Og i februar 1178 blev da Absalon indsat i Lund.

Måske har Absalons vægring ved at blive ærkebiskop også været forbundet med uvilje mod at skulle til Skåne. Og han fik da heller ikke den bedste begyndelse derovre. I 1180 rejste skåningerne sig til oprør mod ham, og i første omgang blev han fordrevet. Hvad der har ligget til grund for dette oprør, er ikke ganske klart, men alt tyder på, at Absalon har været for streng i kravene til overholdelse af den kanoniske ret, herunder tiendebetaling og cølibatet, der ikke var gennemført endnu overalt. I 1182 døde kong Valdemar og den unge kong Knud (den 4.) overtog tronen, og dermed var Absalon rigets faktiske hersker. Han gennemførte nu et felttog mod de skånske oprørere og slog så hårdt ned, at de skånske bønder aldrig mere rejste sig mod konge og kirke.

Hermed havde kravet om »kirkens frihed« sejret: Det var ikke bønderne, der bestemte over »deres« præster. Det var biskoppen og kirkeretten – en ny tid var inde, magten koncentreredes på færre hænder, såvel i kirkelige som i politiske spørgsmål. Kirke og krone stod sammen på den måde, at kongen beskyttede kirken, mens kirken gav

Severin Sterms minutiøse kort
over
Brønshøj-Rødoures sognes
pastorat.

Tegnet i midten af 1830'erne.

Rødovre blev først skilt fra
Brønshøj i 1904.

I kolonnerne på begge sider
er anført boniteten for hvert
enkelt matrikelnummer

Foto: Nationalmuseet.

kongen legitimitet som middelalderens »Konge af Guds nåde«. Han kan give nye love, som kong Knud gjorde det første gang i år 1200, og da begrundes han det netop med, at det er hans pligt ifølge det embede, der er givet ham ved Guds nåde, at sørge for retfærdighed. Dét er nyt! Ellers var lovene altid vedtaget af folket på tinge, men nu er kongen udtryk for Guds vilje, salvet som han er af ærkebispem.

Men Absalon viste derimod ikke den tyske kejser respekt – da kejseren selv havde problemer sydpå og sendte bud efter den nye kong Knud i 1182 for at han skulle aflægge troskabsed, var Absalon klar over, at nu var på tide at afryste båndet til Tyskland. Han sendte den sidste af kejserens udsendinge bort med disse ord – stadig ifølge Saxo: »Pak dig bort og meld din kejser, at den danske konge ikke vil vise den mindste lydighed imod hans kejserlige værdighed og navn!« Absalon havde spillet højt spil, men historien viser, at han valgte rigtigt, og ikke længe efter oplever vi, at det er nordtyske fyrster, der aflægges troskabsed til kong Knud.

Absalon grundlagde adskillige klostre, men indlysende nok var det ikke domkirken i Lund, han betænkte med de store gaver. Dertil havde han haft for meget vrøvl med skåningerne. Derimod ved vi, at han gjorde meget for Sjællands Stift, hvor Hvideslægten og han selv hørte hjemme. Kendtest er vel Æbelholt og Sorø Kloster, som blev betænkt med rige gaver, og domkirken i Roskilde som han formodentlig har grundlagt, før han drog til Lund.

I 1191 kom en pavelig legat til Danmark for at træffe en ny ordning m.h.t. Roskilde Stift, som

Absalon jo havde administreret sammen med Lund i 13 år. Om det er efter Absalons eget ønske, eller det er blevet ham påtvunget fra pavens side, er ikke til at afgøre. Men han beholdt dog visse privilegier: For det første er det Peder Sunesøn, Absalons slægtning og klerk, der bliver hans efterfølger i Roskilde. Dernæst får Absalon på livstid retten til København og 3 kirker, deriblandt Brønshøj – og endelig får han ret til, når hans forretninger førte ham til Sjælland, at tage ind i bispegården i Roskilde og spise ved bispens bord, og Roskildebispens skal vise ham ærbødighed og lydighed.

Om resten af Absalons tid som ærkebiskop er der ikke så meget at fortælle. Det billede, århundredet har fået af ham gennem Saxos helteskildring, holder vel ikke ganske. Men der er ingen tvivl om, at han virkelig var rette mand på rette sted på det rigtige tidspunkt: Med sine internationale forbindelser fortsatte han Eskils arbejde på at få grundlagt kirker og fremfor alt: klostre.

Netop klostrene som lærdomssæder, som kolonier i ødemarken, der lagde nyt land under ploven, og som importører af den nye kultur såvel fra Frankrig som fra England, gjorde at det danske samfund gennem de store omvæltninger gennem sidste halvdel af 1100-tallet fik afgørende nye impulser til livet i højmiddelalderen.

Et faktum er det også, at den borgfred, der med Absalon som formidleren mellem kirke og krone skulle holde i mere end 100 år, kom til at lægge grunden for en umådelig opblomstring af hele det danske samfund, der kort forinden havde været ved at ødelægges af indre splid og borgerkrig.

Karsten A. Woll.

Sådan kan kirken have taget sig ud på bakken, da vandspejlet i mosen var væsentligt højere (K.W.).

Træk af Brønshøj Kirkes historie

Kong Valdemar den 1. (den Store), der regerede fra 1154-82, skænkede Absalon en storslået gave, nemlig borgen og landsbyen Havn samt en lang række andre landsbyer og gårde, heriblandt Brønshøj. Hvornår selve overdragelsen har fundet sted, ved vi ikke; men Absalon videregav den store gave til Roskilde bispestol, så den tilfaldt domkirken efter hans død, og bekræftelsen af denne gave til kirken har vi i et brev fra pave Urban den 3., dateret 21. oktober 1186 og formentlig skrevet i Verona. Det er imidlertid rimeligt at forestille sig, at denne bekræftelse er en følge af kongeskiftet, og at Absalon har modtaget gaven væsentligt tidligere, måske i 1160'erne, hvor kong Valdemar kan have haft i det mindste to grunde til at befæste det gode forhold til Absalon: dels Roskilde-bispens heldige og tapre indsats mod venderne og dels kongens strid med ærkebiskop Eskil af Lund, som fra 1160-67 var i eksil. Her indtog Absalon en mæglende stilling (se afsnit 1), hvilket kongen kun kan have haft grund til at være tilfreds med.

I pave Urbans stadfæstelsesbrev nævnes intet om en kirke i Brønshøj, men det samme gælder Havn og Tårnby, hvor der begge steder på daværende tidspunkt har ligget kirker.

Derimod nævnes kirken i Brønshøj i et brev fra eftersommeren 1192, hvor den pavelige legat Cinthius i forbindelse med afslutningen af sin embedsrejse i Danmark og det øvrige Norden, i overensstemmelse med de allerede givne stadfæstelser endnu engang bekræfter, at Absalon har overgivet sine besiddelser til Roskilde bispestol, når han engang er død. Her siges det direkte:

»Desforuden overdrager vi dig, fremsynede broder, styret af kirken i Havn og i Brønshøj og på Amager, som du tidligere havde lagt til borgen, så du uden nogen indsigelse skal have fri adgang til at træffe bestemmelse om dem, og så at såvel kirker som alle de nævnte besiddelser

efter din død frit og uden forhaling skal vende tilbage til kirken i Roskilde og dens biskop«.

Det er imidlertid ikke så mærkværdigt, at det først er i denne skrivelse, som senere gengives i det officielle værnebrev fra pave Cølestin III af 25. marts 1193, at Brønshøj kirke nævnes. Til forskel fra 1186 var Absalon jo på dette tidspunkt ikke længere biskop i Roskilde samtidig med at være ærkebiskop i Lund. Denne dobbeltstilling var jo netop ved Cinthius' mellemkomst blevet afskaffet, så at Absalon fra 1191 alene var ærkebiskop i Lund. Derfor har der meldt sig et dilemma for Absalon og kirken: Hvad med den store gave, som kong Valdemar havde givet ham på Sjælland? Den hørte jo nu naturligt ind under Peder Sunesøn i Roskilde, men samtidigt har Absalon betragtet disse gårde og kirker som sin ejendom. Og derfor er det nødvendigt helt klart at anføre, at han har kaldsretten til nævnte 3 kirker, men at det altså er en personlig tilståelse, ikke noget, der senere kan føres videre af biskopperne i Lund.

Kirken i Brønshøj var i øvrigt viet til Sct. Laurentius ligesom domkirken i Lund, fremgår det af en middelalderlig kilde.

Efter Absalons død kom kirken i Brønshøj altså ind under Sjællands bispestol i Roskilde, men kort efter grundlagde Peder Sunesøn et kollegiat-kapitel i København, og Maria-kirken (den senere Frue Kirke) blev kollegiatkirke, dvs. filialdomkirke til Roskilde. For at skaffe indtægter til kapitlet, der udgjordes af en række kanikker, henlagde Peder Sunesøn 6 kirker i byen og dens omegn under Frue Kirke. Dette ved vi fra en skrivelse fra 4. marts 1313, hvor biskop Olav i Roskilde stadfæster den fritagelse, som kapitlets kirker i København, Amager, Brønshøj og Rødovre har overfor bispens (tiende!)ret og afgifter til provsterne (»immunitates et exemptiones ab omni jure episcopali et prepositorum postulationibus«).

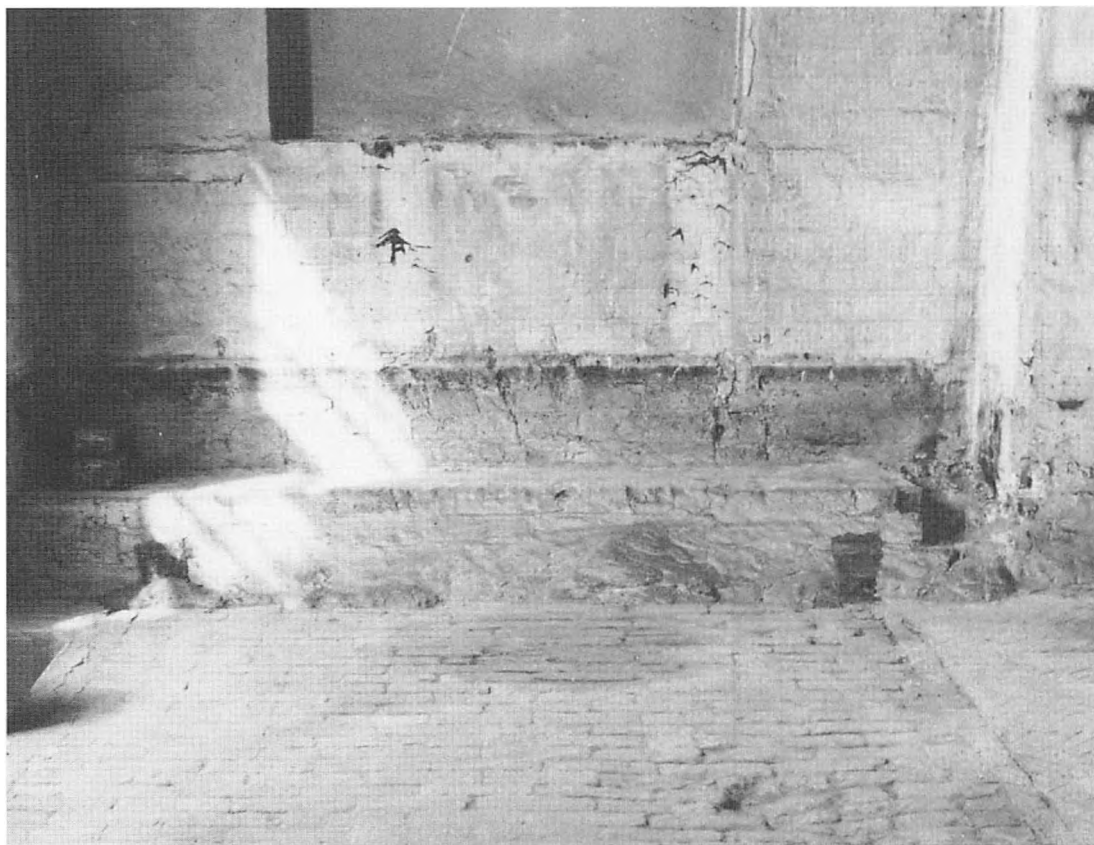
I Roskildebispens jordebog fremgår det dog, at Roskilde bispestol omkring 1370 besad bispetienden i Brønshøj, ligesom byen København vedblev med at være i Roskildebispens eje indtil 1416. Det medførte i øvrigt flere gange skærmydsler mellem biskop og kongemagt, der ikke har været begejstret for biskoppens overhøjhed over hovedstaden. Måske kan man se de flere gange bekræftede gavebreve som tegn på dette skisma.

Efter reformationen i 1536 blev kronen tiende-ejer, men allerede i 1546 overdrog kongen sin andel af tienden til Peder Palladius, den første biskop, kaldet »superintendent« på det tidspunkt. I et brev af 20. oktober 1550 stilet til prælater og kanikker i Roskilde ønsker kongen at mageskifte 2 gårde i Brønshøj med tilsvarende andre steder, men dette er bispestolen i Roskilde ikke uden videre gået med til, hvilket fremgår af korrespondancen. Kongen har dog formentlig fået sin vilje alligevel, for i Roskildebispens

jordbog fra 1568 er der ikke længere nogen gårde i Brønshøj, der henhører under bispestolen.

Den tætte forbindelse mellem Roskildebispen og Brønshøj kirke har dog fortsat, og i fortegnelsen over Danmarks kirker fra 1666 og i embedsbogen (»liber daticus«) for Brønshøj-Rødovre skal Sjællands biskop være nævnt som kirkens patron, og altså have haft kaldsretten til kirken. Den lille Bisperække-tavle i kirken (omtales under inventaret) kan også være et vidnesbyrd herom.

Kirken og sognet har uden tvivl ført en fredfyldt tilværelse en mils vej fra hovedstaden, indtil ulykkerne væltede ned over området i forbindelse med Københavns belejring i 1659. Netop herude fra var der en glimrende udsigt over byen, og Karl Gustav indrettede her i efteråret 1658 en stor militærlejr, der også omfattede kirken og præstegården. Som det ses på kortet s.14, var det en befæstet lejr med både træbarakker og skanser,

Rester af muret bæk i kirkens vestende. Fra restaureringen i 1975. Foto: Nationalmuseet.

og for at skaffe byggematerialer blev de omkringliggende gårde og huse nedbrudt, og tømmeret brugt til »Karlstad«, som lejren kaldtes.

Kirken blev indrettet til ammunitionsværksted og -lager, hvor man bl.a. lavede små »håndgranater« på størrelse med æg, der havde den ubehagelige egenskab, at de hængte sig fast i det, de ramte og derefter eksploderede.

I tingbogen fra Sokkelunds Herredsting fra 1660 får man et gribende vidnesbyrd om, hvor store ødelæggelserne var med ødelagte og forarmede gårde uden såsæd, kreaturer o.s.v. Også præstegården blev hårdt medtaget og måtte opbygges igen efter krigen.

Men alt får en ende, og Brønshøj kirke blev istandsat og inventaret fornyet. Således er såvel den smukke prædikestol som topstykket af altertavlen fra 1670'erne.

I 1744 blev Peder Lorentz Jacobsen Hersleb præst i Brønshøj, 26 år gammel. Hans broder var biskop i København og har sikkert ikke været uden indflydelse i denne sag, men givet er det, at Hersleb var en fremragende dygtig mand. Når han skal nævnes her, er det på grund af den indberetning »Om Brøndshøj Kirches tilstand, Bygning, Anseelse, Taarn og deslige; om vides når Dend er bygt«, som han i slutningen af 1750'erne indgav på begæring af Hans Hofman, der ville udgive en »beskrivelse over Sognene i Sielland«. I den lange beskrivelse af kirken, dens udseende og inventar gives et udførligt billede af ikke alene kirken, men også Brønshøj og omegn på Herslebs tid. Vi får besked om forhold, vi ellers ikke ville have haft kendskab til. Således nævner han, at kirkens oprindelige kobbortag på biskop Worms tid, ca. 1620, efter kongelig tilladelse blev ombyttet med stentag. Flere enkeltheder vil blive medtaget under bygnings- og inventarbeskrivelsen; en stor del af Herslebs indberetning er aftrykt i Valdemar Møller: »Fra den gamle Landsby Brønshøj gennem 200 år« s. 48-58, hvortil der henvises, da nærværende skrift ikke er af et omfang, der kan rumme dette uddrag. Kort før Hersleb kom til Brønshøj, var sognet i øvrigt blevet formindsket, idet betjeningen af Solbjerg, det nuværende Frederiksberg, var faldet bort med udskillelsen af Frederiksberg

Det fornemme rygskjold på prædikestolen udført af Lorentz Jørgensen 1678. Foto: Nationalmuseet.

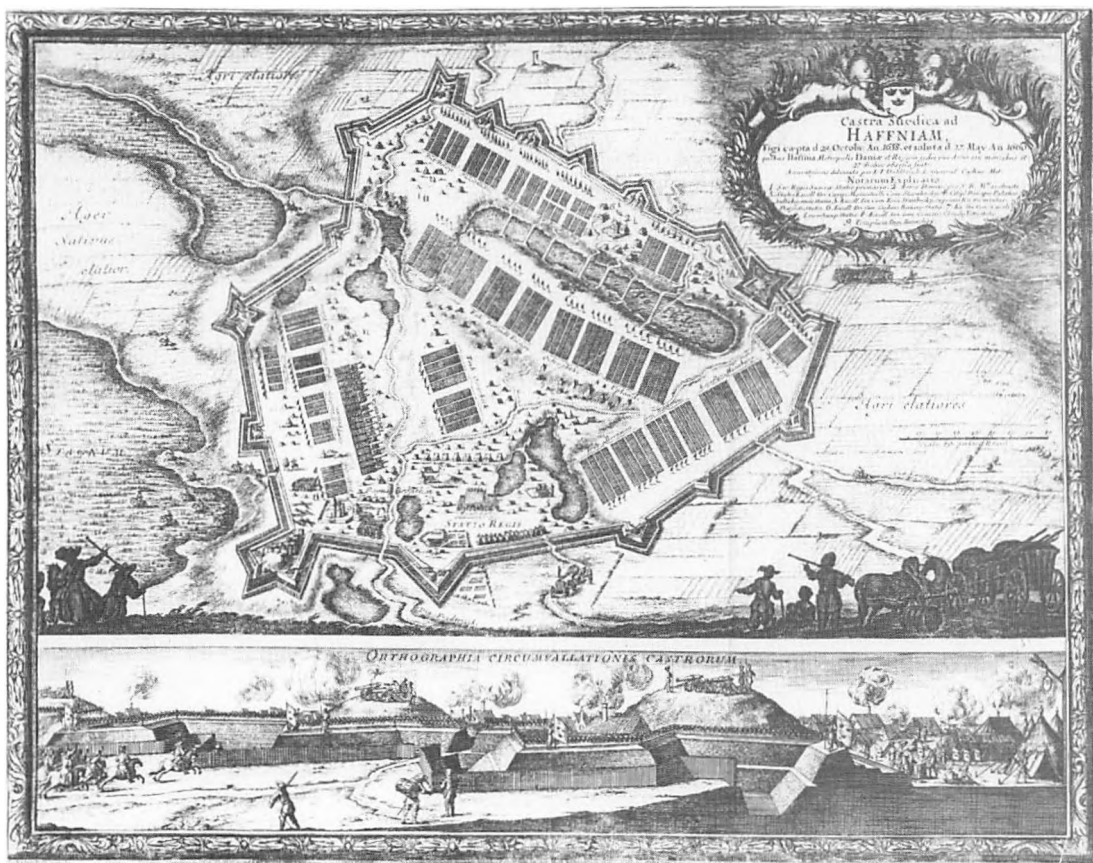
sogn og indvielsen af kirken, der netop har fejret 250 års jubilæum.

Brønshøj var intet folkerigt sogn. I 1807 talte det ca. 750 sjæle, hvoraf der i selve Brønshøj boede 151.

Samme år blev Brønshøj igen krigsskueplads. Den 16. august 1807 gjorde englænderne landgang ved Vedbæk, og dagen efter besatte de Brønshøj. Nogle af beboerne stod i kirketårnet og så de første ryttere komme op ad Frederiksundsvej, hvilket foranstaltede en del panik: nogle skjulte sig, andre flygtede længere ud på landet. De engelske soldater, der var skotter, blev indkvarterede på gårdene, og samtidig krævede hæren ind af brød, flæsk, hør o.s.v. Kirken blev benyttet til magasin, og tårnet som udkigspost for englænderne. Endnu den 11. oktober var fjenden i byen, for da hedder det i kirkebogen: »Dette barns dåb blev bekræftet i Rødovre, da Brønshøj kirke var magasin for de engelske tropper«.

Men i øvrigt synes »besættelsen« af Brønshøj at have forløbet ret fredeligt. En mand fandtes hængt samme dag, som englænderne kom til byen, men det var uvist om det var fjenden eller

Dahlbergs kort over svenskekongens lejr i Brønshøj 1658-60. Brønshøj kirke og præstegård er at finde i kortets nederste venstre hjørne. Foto: Nationalmuseet.

ham selv, der var den skyldige. Ligeledes blev en død mandsperson fundet på Brønshøj Mark, men han blev betragtet som selvmorder. Efter sigende skal de engelske soldater ved et uheld have været ved at brænde kirken af, men den blev reddet i tide.

Menigheden i Brønshøj sørgede godt for sin kirke, og i 1835 bekostede den kirkens første orgel. Biskop J.P. Mynster skrev ved sin 3. visitats den 17. juni 1853: »Kirken er smuk og meget velholdt. Kirkegården ualmindelig stor og smuk . . . En temmelig talrig forsamling var til stede, og ungdommen svarede dennegang meget godt, både med færdighed og eftertanke«. At der dog ikke til alle tider har været god kirkegang i Brønshøj kirke, fremgår af provst Kochs erindringer. Han var sognepræst til Brønshøj og Rødovre fra 1880-1893, og han fortæller, at der om søndagen knap sad een på hver bæk, da han

begyndte herude. Det blev efterhånden noget bedre, men det var et stort sogn, der strakte sig fra Lyngbyvejen til Roskildevej, og da der kom nogen indflytning i nye kvarterer ind mod byen, oplevede han til sin fortrydelse, at folk søgte de nyere kirker på Frederiksberg og Nørrebro, mens de kun kom til den gamle landsbykirke, når de skulle have en kirkelig handling.

I de sidste år, provst Koch var præst i Brønshøj, gennemgik kirken en kraftig restaurering (1889-92) under ledelse af J.D. Herholdt, hvorunder bl.a. det nuværende våbenhus opførtes.

Under 2. Verdenskrig var Brønshøj kirke på intet tidspunkt lukket på grund af krigen, og der var intet våbenlager på kirkens loft, som ryterne senere lod vide. At der blandt præster og menighed så var mange modstandsfolk, der bl.a. var aktive under transporterne over Øresund, er en anden sag. En lille episode kan være med til at

belyse forholdene i den svære tid: Det var, da den senere så berømte pastor Eilif Krogager og hans hustru blev viet i nattens mulm og mørke i Brønshøj kirke. Han var selv på vej til Sverige, tvunget dertil af sit illegale arbejde i Jylland, men de ønskede forinden at blive gift lovformeligt. Dette skete da ved en af kirkens præster i overværelse af ganske få vidner, der også var medlemmer af modstandsbevægelsen.

Midt under besættelsen i 1942 var der iøvrigt atter en større istandsættelse af kirken, hvorunder sakristiet mod nord opførtes. Her var ledelsen overdraget arkitekt H. Lønborg-Jensen. I årene efter krigen voksede Københavns befolk-

ning stærkt, og selv om Utterslev kirke var kommet til i 1937-38, blev det efter det store byggeri på Bellahøj nødvendigt med endnu en sogneudskillelse, og Bellahøj kirke blev indviet i 1962.

I 1975 gennemgik Brønshøj kirkes indre store forandringer, ligesom taget blev nylagt. (Se nærmere under bygningsbeskrivelsen). Denne restaurering foregik under ledelse af arkitekt Aage Herløw, og idag fremtræder kirken som en smuk blanding af nyt og gammelt, der danner rammen om – efter københavnske forhold – velbesøgte gudstjenester og mange kirkelige handlinger.

Karsten A. Woll

Landsbyen er ved at forsvinde – de første huse på Havrevej fotograferet omkring 1910. (Stender).

Brønshøj kirke – bygningsbeskrivelse

Når man i dag kører ad Frederikssundsvej i den tætte trafik, skal man være heldig, om man – når man kommer over det trafikknudepunkt, som Brønshøj Torv udgør – får tid til at fange et glimt af kirken og præstegården i det »hul«, som Brønshøj Kirkevejs udmunding skaber i den høje bebyggelse på nordsiden af hovedfærdselsåren. Men kommer man først det lille stykke ned ad Kirkevej, rejser den gamle kirke sig på toppen af bakken, hvorfra der stadigvæk er et vidt udsyn over Utterslev Mose.

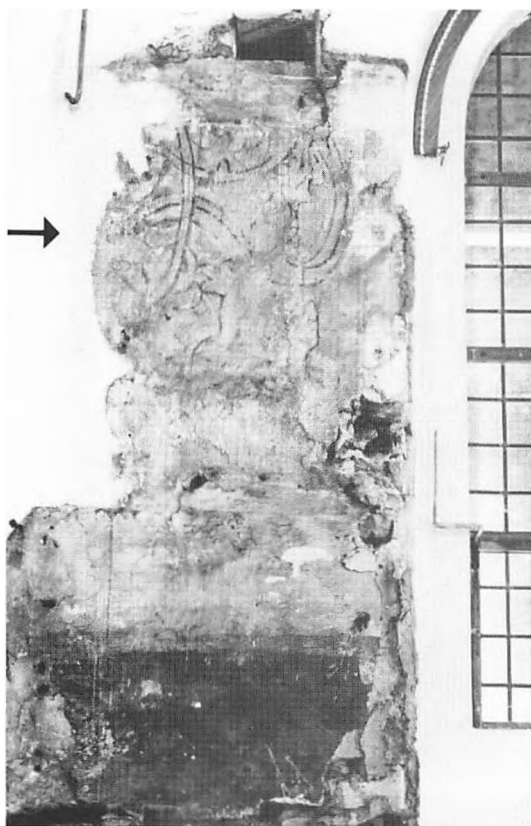
Nu om dage er det villaer, der omkranser kirken, men naturligvis er denne bebyggelse af ny dato: Udstykningerne er for størstedelen fra århundredeskiftet, bebyggelsen ned langs Kirkevej mod mosen er langt senere.

Kirken har oprindeligt ligget umiddelbart nord for landsbyen Brønshøj. På et gammelt kort, som Nationalmuseet anslår til ca. 1783, ses kirken i landsbyens udkant, hvor den har rejst sig bag den store firlængede præstegård (se side 7).

Som kirken ser ud i dag, har den kun lidt tilfælles med den kirke som Absalon lod opføre i 1180'erne. De mange århundreder, der er gået, har sat deres præg på denne bygning, idet menighed og kirkejer til stadighed har søgt at vedligeholde den og tilpasse den skiftende tiders krav og strømninger. Den oprindelige kirke har alene bestået af *skib* og *kor*, der er opført af smukt tilfornede kridtkvadre, som Hersleb mener stammer fra Møn, hvor Absalon havde en gård, mens andre formoder, at de er kommet fra Stevns. Kvadrene er i stor udstrækning blevet fornyede i tidens løb. De er lagt i jævne skifter, hvis højde varierer fra 10 til 25 cm. Stilen er romansk og typisk for sidste halvdel af 1100-tallet, hvor man i kridtstenene efterlignede det nye byggemateriale, de brændte munkesten.

Der er tale om en anselig kirke, hvor skibet måler ca. 18×11 m og koret ca. 7×7 m. Især skibets

bredde må siges at være bemærkelsesværdig for en landsbykirke, mens koret i forhold hertil er ret lille og lavt. Murenes højde er idag for skibets vedkommende ca. 5,40 m, og på koret ca. 3,90 m. I forbindelse med tidligere restaureringer er det imidlertid godt gjort, at kirkens oprindelige gulv har ligget mindst 60 cm dybere end det nuværende, og da det givet også har været gældende for det omliggende terræn, har Brønshøj kirke rejst sig i betydelig højde på bakken. Murene fremtræder med rundbuefriser foroven, der afsluttes i liséner, der er tydeligst på skibet. Den vestre lisén er så bred, at den rummer såvel

Rester af senmiddelalderligt kalkmaleri fundet 1975 bag prædikestolen. Motivet usikkert, men muligvis en hund eller et fabeldyr. Foto: Nationalmuseet.

den oprindelige dør som det vestre vindue, hvilket ses bedst på nordsiden.

Korets ydermure er så stærkt skalmurede, at den oprindelige vinduesplacering ikke lader sig afgøre med sikkerhed. Mod øst er to slanke, smigede rundbuede vinduer genfremstillet ved den store restaurering i 1892, dog kun i det ydre, men med lidt fantasi kan man forestille sig, hvor smukt morgenlyset er faldet ind gennem dem. Koret har i middelalderen været hævet et eller to trin over skibets gulv, der som ovenfor nævnt har ligget væsentligt under det nuværende niveau. Endvidere fandt man i 1942 sikre beviser for, at der langs vestgavl og langmure i skibet har været en af kridtkvadre ca. ½ m bred muret bænk, der har udgjort den eneste form for siddeplads i middelalderen.

Vinduer

Ved restaureringen i 1892 fik kirken i øvrigt de

spidsbuede, udvendigt faldede, indvendigt smigede kridtstensvinduer, som idag ses i sydsiden af kirken. Allerede tidligere har store rundbuede vinduer dog erstattet de oprindelige små højtsiddende romanske vinduer. Hvornår dette er sket, vides ikke. De spidsbuede vinduer på nordsiden blev i øvrigt fjernet igen ved restaureringen i 1942, og de oprindelige vinduer blev genfremstillet.

Indgange

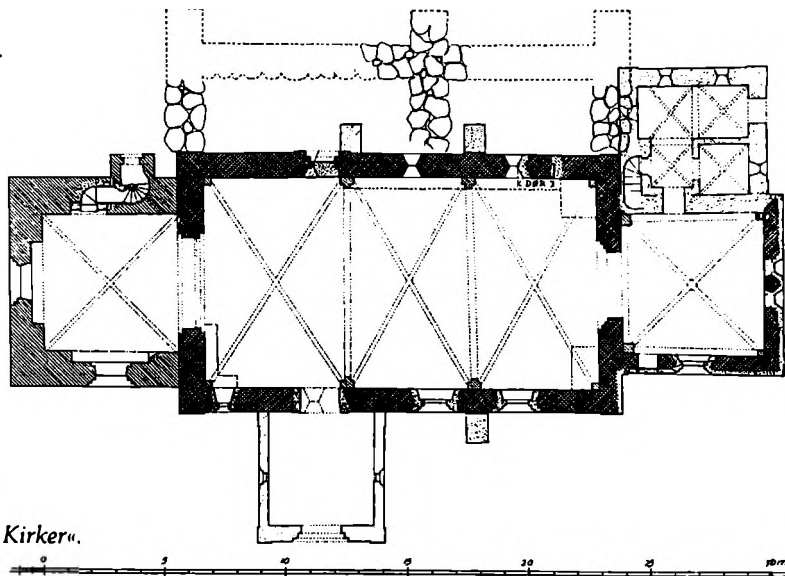
Kirken har haft to indgange, af hvilke den tilmurede nordre kvindeindgang er bevaret i noget nær sin oprindelige skikkelse. I 1942 fandt man spor af syddørens oprindelige stik, der viser, at den har siddet overfor norddøren og har haft de samme proportioner som denne. Ved restaureringen i 1942 sløjfedes den præstedør, der i 1892 var indsat i korets sydside og som nu kun ses indefra.

Rester af romansk kalkmaleri over hvælvingerne på skibets østmur. Forestiller 3 personer, hvor næsten kun glorieerne er synlige (pilene). Fundet ved restaureringen i 1975. Foto: Nationalmuseet.

Grundrids af kirken.
Opmålt 1937 af C.G. Schultz.

Bemærk fundamentene på
nordsiden af den tidligere
kirkelade og kapellet.
Nationalmuseets »Danmarks Kirker«.

Stræbepiller.

Stræbepillerne på kirkens ydermure er nye. De stammer fra 1942, hvor de erstattede 2 stålankre fra tiden før 1892, som var opsat for at holde sammen på murene, der stod i fare for udskridning p.g.a. trykket fra hvælvene.

Derimod har der været gamle stræbepiller, måske fra gotisk tid, der har støttet korets hjørner, som det fremgår af en tegning af kirken fra før 1892, som ses herunder.

Hvælvinger

I 1300-tallet er kirken blevet forsynet med hvælvinger, der har erstattet et oprindeligt bjælkeloft.

Gammel tegning af kirken set fra nord mellem 1809, hvor kirkeladen forsvandt, og 1892, hvor de store gotiske vinduer indsattes. Bemærk de gamle, nu forsvundne stræbepiller ved korets østhjørner.

Koret har eet fag, skibet tre fag hvælvinger, og der er tale om halvtstens krydshvælv, hvor de romanske vinduer er blevet bibeholdt ved deres indbygning. Korets hvælving virker ældst og er ret fladspændt, mens skibets hvælv er stærkt kuplede. De er dog formentlig ikke meget nyere end korets.

Kalkmalerier

Hvælvingerne synes aldrig at have været bemalede med kalkmalerier, når man ser bort fra en let romaniserende udsmykning, der fulgte ribberne. Man har anset den for at være fra 1892, men herimod taler dog et lokalt udsagn, der synes at godtgøre, at der også tidligere har været en dekoration af hvælvsribberne.

Undersøgelser har i øvrigt med sikkerhed påvist, at der under det oprindelige flade træloft har løbet en romansk ornamentfrise, som var sammensat af skiftevis op- og nedadrettede palmetter, der gror ud af krumningerne på et fortløbende slynget bånd. Under frisen på sydsiden er der spor af en zone med 3 hellige skikkelser, der vistnok »ser« henimod korbuken.

Da prædikestolen blev nedtaget ved istandsættelsen i 1975 viste der sig bag panelet mellem stol og lydhimmel et brudstykke af et større kalkmaleri, der aldrig havde været overkalket. Motivet er ikke helt gennemskueligt, men der er muligvis tale om en hund eller et fabeldyr.

Tårnet

Det ca. 25 m høje tårn stammer fra 1400-tallet. Ifølge Herslebs indberetning (se denne) fra 1750 skal der før hans komme have eksisteret en »vindfløj« (vejrhone) med årstallet 1452, hvilket skulle angive tårnets alder. Det er dog usikkert. Tårnet er opført af munkesten, lagt i munkskifte. Indvendigt i tårnrummet fornedet har orglet nu sin plads, og det store vestvendte vindue er blændet. I syd- og vestvæggen er der helstens dybe blændinger, der omkranser vinduesnicherne; i nordsiden er blændingen kun ½ sten dyb på grund af døren til trapperummet.

Trappehuset er af samme alder som tårnet. Trappen er oprindelig af kridtsten, hvorpå der efter restaureringen i 1975 er lagt trætrin. Taggavlene, der er ens, har 9 højblændinger og 9 kamtakker, der alle synes ommurede. På tagryggen er der en vejrhone fra 1975.

Våbenhus

Det nuværende våbenhus er opført af kridtkvadre i romaniserende stilformer i 1892. Dets

forgænger omtales omkring 1750 som anseligt og var vistnok sengotisk i munkesten som tårnet.

Sakristi

Sakristiet, der dækker næsten hele korets nordvæg, er den nyeste tilbygning på kirken, nemlig fra 1942. Da det opførtes, havde det indgang fra øst, men i 1975 blev døren sat om på nordsiden for at muliggøre en mere hensigtsmæssig indretning. Sakristiet rummer et lille præsteværelse, toilet og et par små rum i kælderplan. Det er som skib og kor opført i kridtkvadre i nyromansk stil, og det indre er overalt dækket med grathvælv.

Forsvunden kirkelade

På nordsiden af kirken har der tidligere fandtes en sengotisk halvtagsbygning, der dækkede hele skibets nordvæg, og hvis tag skal have ligget i forlængelse af skibets tagflade, så der ingen vinduer har været i skibets nordside.

Vor viden om denne tilbygning, der skal have rummet et gravkapel og en kirkelade, stammer dels fra indberetningen fra Peder Hersleb

Således så kirken ud set fra nord efter ombygningen 1892. Foto: Nationalmuseet.

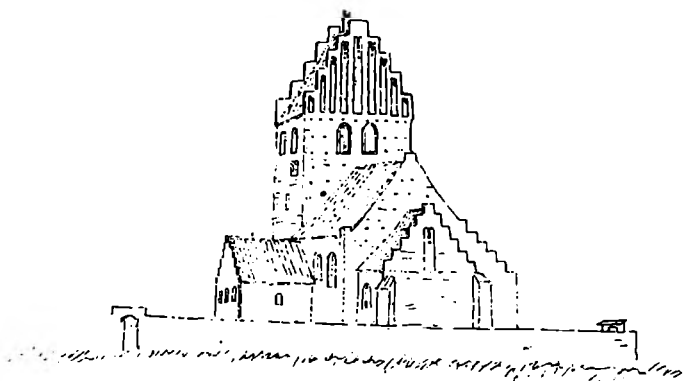
Et billede fra begyndelsen af århundredet, da den nuværende Brønshøj Kirkevej blev anlagt. (Stender).

omkring 1750, dels fra udgravninger i forbindelse med restaureringerne 1892 og 1942, hvor man fandt betydelige fundamentrester (se tegning). Gravkapellet har haft en ca. 1½ m bred dør ind til skibet.

Hele tilbygningen blev nedbrudt ca. 1809, hvor den var i meget dårlig stand.

Vievandskar

På kirkegården, ud for våbenhuset, står i dag kirken vievandskar fra middelalderen. Det er kun selve kummen af granit, der er bevaret. På et tidspunkt tjente vievandskarret som blomsterkumme i præstegårdshaven, men har nu fået en værdigere placering. *Karsten A. Woll.*

Blyantstegning af kirken udført af den tyske kunstmaler Caspar David Friedrich (1774-1840), formentlig mod slutningen af hans studietid ved Kunstakademiet i København 1794-98.

Her ses gavlen af tilbygningen mod nord.

Inventar

Alterbordet

Alterbordet er en fritstående trækasse, der dog bagtil er opmuret, muligvis en rest af det oprindelige alter. Panelværket er egetræ og ganske nyt fra 1960'erne, mens fyldningerne med snitværk er gamle. Det drejer sig om et smukt stykke træskærerarbejde af Midtsjællandsk type fra 1560'erne med krydsende eller slynget båndværk udfyldt med 3- og 4-bladet akantus. Den diskrete og smukke bemaling af fyldningerne er fra restaureringen af altret i 1960'erne.

Forsvundne altre

Ved restaureringen af hele kirken i 1942 fandtes der på skibets østvæg (triumfvæggen) kridtstensfundamenter med rester af munkeskifte af to sidealtre, der har stået på hver side af kordøren. Disse altre har formentlig været indviede til jomfru Maria og Sct. Laurentius, men er nedrevet i forbindelse med reformationen.

Altertavlen

Den store altertavle er en såkaldt katekismustavle, hvis alder fremgår af tallet 87 i predellaens kartoucheskjold i midtfeltet. Der er tale om 1587, idet man på dette tidspunkt efter reformationen erstattede de mange billeder fra den katolske tid med det rene og pure Guds ord, i dette tilfælde Nadverens Indstiftelsesord, i de øverste felter på latin, i de nederste på dansk. Stilen er ung-renaissance.

Øverst er den forsynet med et bruskarokt *topstykke* af Lorentz Jørgensen fra 1679, der bærer Christian den 5.s monogram.

Storstykket flankeres i hele højden af to korinthiske halvsøjler, hvis baser hviler på små bladsmykkede konsoller. Felterne er i midten adskilt parvis af henholdsvis en toskansk og en korinthisk pilaster.

Selve *teksten* fremstår smukt i sort og guld efter en istandsættelse i 1890'erne, utvivlsomt opmalet

på det gamle grundlag. *Storvingerne* på tavlens sider er et smukt arbejde, der henfører tavlen til et københavnerværksted. De er uden tvivl oprindelige, altså fra 1587, og findes sjældent bevarede på denne type altertavler. De ender foroven i et meget langhalset fantasihoved og forneden i rovdyrpoter. Siderne kantes af storbladet akantus, der forneden løber ud i en tungerækkende maske, mens udskydende stængler og en lille fugl udfylder midterpartiet.

Soklen, *predellaen*, har indknebnede sider, og består af 2 felter med indskrift fra Johannes-evangeliet kap. 6, v. 63, henholdsvis på latin og dansk. I midten er det ovennævnte symmetriske skjold, hvori der står PS, muligvis en forkert opmaling af navnetrækket P J eller P E: Poul Jensen Emdorph, sognepræst ca. 1587-1609, hvor altertavlen er blevet til.

Tidligere altertavle

Altertavlen har en tid været opsat på korets nordvæg, da man i sin tid i stedet opsatte et maleri, forestillende den velsignende Kristus, malet af N. Simonsen i 1871. Da Husum kirke byggedes i 1928, blev dette maleri givet til denne kirke som altertavle, og den oprindelige altertavle genopstilledes.

Alterskranke

Den nuværende alterskranke i lys eg med tilhørende knæfald beklædt med læder stammer fra restaureringen 1975. Den erstattede en smedjersalterskranke fra slutningen af forrige århundrede.

Døbefont

Døbefonten er det ældste stykke inventar i kirken. Den er formentlig af samme alder som kirken selv, skønt dens placering er ændret. Tidligere mente man, at den har stået nær en af indgangene, men det er også muligt, at den har været placeret midt i kirken.

Den er udhugget af eet stykke granit i den såkaldte Roskildestil. Den er 94 cm i diameter og er forsynet med tovværksornamentik, øverst et bredt enkeltsnoet, nedenunder et smallere dobbeltsnoet bånd. Den dybe font afspejler den gamle dåbsstik, hvor børnene sænkedes helt ned i vandet.

Til barnedåb i nyere tid er skænket et smukt *dåbsfad* af messing. Det er formentlig sydtysk arbejde fra omkring 1550 og viser i bunden et næsten udvisket billede af Mariæ Bebudelse med jomfru Maria, ærkeenglen Gabriel og Guds Helligånd som en due, der lader sine stråler falde ned over Maria. Udenom dette billede er der en minuskelring med samme motiv som på kanten af fadet: springende hjorte og hunde. I et felt er indgraveret med versaler: »Anno 1662 den 13. september hæeuer Hinrich Köhler og Hinrich Høckel dette Becken forerret thiel Brønse Kirche Dåb tiel en ewige Hukommelse«. Det vides, at disse to borgere har haft tilknytning til Den kongelige Mønt i København, men hvilken tilknytning de har haft til Brønshøj kirke, vides ikke.

I øvrigt har kirken formentlig haft et tidligere dåbsfad fra slutningen af 1500-tallet, da neddykningen af børnene blev afløst af den nuværende praksis. Hvor dette er blevet af, vides ikke, men da det nuværende fad altså er givet i 1662, kunne det tyde på, at det oprindelige er forsvundet i forbindelse med svenskernes indtog i kirken under Københavns belejring.

Dåbskanden er af messing fra 1932, skænket af gørtlermester C.F.D. Amelung fra Brønshøj.

Prædikestol

Prædikestolen er et rigt snitværk fra Lorentz Jørgensens værksted i Holbæk på Sjælland. Den bærer på panelet mellem stol og lydhimmel (rygskjoldet) årstallet 1678 sammen med to hjelmede våben i højt relief over navnene: D. HANS BAGGERS – MARGARETA SCHUMACHER. Hans Baggers var Sjællands biskop, død 1693, og Margareta Schumacher hans hustru, i øvrigt Griffenfelds søster, død 1690.

Prædikestolen har 4 udskårne *felter*, der i relief viser 1: Adams skabelse. 2: Evas skabelse. 3: Syndefaldet. og 4: Uddrivelsen af Paradis. Især

kompositionen af felterne er fremragende, mens selve figurskæringen ikke var Lorentz Jørgensens stærkeste side, hvilket også kan ses på Køge Kirkes altertavle.

På hjørnerne ses 5 *figurer*, der fremstiller sanserne. De yderste er helfigurer, de øvrige hermer, alle med navne i fordybte versaler nedenunder: WISUS (synet – nu med afbrudt spejl), AUDITUS (hørelsen – med luth), GUSTUS (smagen – med bæger eller kalk), OLFACATUS (lugtesansen – med en buket blomster under næsen), og TACTUS (følelsen – med en papegøje, der bider personen i fingeren!) De blad- og frugtbundter, der sidder under hjørnefigurerne er ikke oprindelige, men påsatte i 1924, efter lignende på prædikestolen i Nørre Jernløse på Sjælland.

Himmelen over prædikestolen er sekskantet og samtidig med stolen. Den bærer topstykker, det ene med Chr. den 5.s monogram i lighed med altertavlens topstykke. Den krones af en bøjlebaldakin, der støtter en engel med udbredte vinger og et skriftbånd med versaler »GLORIA IN EXCELSIS DEO« (»Ære være Gud i det højeste«), englernes julesang for hyrderne på marken. Hele stolen står rensat i det smukke egetræ med forgyldt skrift, sol og stråler.

Stoleværket

Kirkens stoleværk såvel som gulv er nyt og stammer fra restaureringen i 1975. De gedigne og behagelige egetræsbænke er tegnet af arkitekt P.E. Lønne. Tidligere havde kirken stoleværk fra 1892 i ungrenaissance stil. Stoleværket er forsynet med udtræk og dertil hørende hynder i dobbelt tykkelse, så kirken kan forøges med 24 siddepladser i påkommende tilfælde.

Lysekroner

De 3 lysekroner i skibet er af nyere dato, mens den store krone i våbenhuset er gammel. Den hængte indtil 1975 i koret, men flyttedes af praktiske hensyn. Den bæres af en ophængning formet som en jernhånd med et sortmalet skjold på stangen, hvorpå der står fordelt på begge sider: »Denne Lysecrone haver Peder Staumand og hans Huustruue Marie Frederiks / Datter givet til Brønshøi Kirche Anno 1658« – Det er dog et spørgsmål, om ikke der er tale om en fejl-

„Syndefaldet“ – det 3. felt på Lorentz Jørgensens pragtfulde prædikestol. Foto: Niels Elswing.

opmaling senere, og årstallet retteligt skulle være 1698, som det også er overleveret andetsteds. Der er ingen grund til at tro, at denne smukke lysekrone skulle have »overlevet« svenskerne hær- gen i kirken.

Tavler på væggene

På nordsiden er opsat en *Bisperækketavle* med malet årstal 1624 over Sjællands bisper fra reformationen til 1638. Indskriften er på latin, hvorfor også bispernes navne er latiniserede, men det drejer sig om Peder Palladius, Johannes Albertsen, Poul Madsen, Peder Jensen Winstrup og Hans Poulsen Resen.

To ens *mindetavler* fra 1623 er opsat på skibets østvæg, henholdsvis nord og syd for korbuen. De er i sandstensrammer med malede gyldne indskrifter på latin og dansk. Deres indskrifter er en bøn til Gud om i den »aldrende verdens fordærvede århundrede« at opholde sin kirke og kristen- hed. Den danske indskrift er versificeret:

Diss midler Tid af Verden slem
oc Helffuede hin leede
sampt huer en Dieffuels arrig lem
Mon fnys og brus aff Vrede

Da sette Wi vort Haab oc Tro
til Gud i Christi Kircke,
et redligt Mod aff Hierte fro
Lad steds ved Troen vircke.

Under begge tavler er sammenskrevet HR: Hans Resen. De er sikkert sammensteds fra som bisperækketavlen.

Og herfra stammer uden tvivl også de små *tavler i korets østvæg* fra 1623, ligeledes i brusbarok med sandstensramme. Deres indskrift er fra Johannes evangeliet, kap. 14, v.6, og Johannes Åbenbaring 20, v. 22, henholdsvis på latin og dansk.

Dåbsrelieffet

Over døbefonten er på nordvæggen anbragt et relief, der forestiller Jesus, der velsigner de små børn, der bæres til ham. I fuld overensstemmelse med evangeliernes beretning om denne hændelse ser de på hver side af Jesus stående disciple

ikke særligt begejstrede ud. Relieffet er opsat i 1971 og udført af kunstneren Gunnar Hansen. Med sit smukke motiv og dæmpede farver føjer det sig særdeles fint ind i det ellers billedløse kirkerum.

Alabastrelief

I korbuens nordre væg er indmuret et lille alabastrelief. Det har som dominerende figur i venstre side en mandsperson med skæg, der støtter sig til et stort sværd. I baggrunden ses delvist ødelagte figurer med turban'er bærende på lanser på spyd.

Det er i renaissancestil, muligvis nederlandsk arbejde, og man mener, at det forestiller apostelen Paulus, der ofte afbilledes med sværd på grund af overleveringen om, at han blev hals- hugget som martyr. Men intet er sikkert. I Peder Herslebs indberetning fra ca. 1750 omtales et lille alabastskab, der har stået på alteret på dette tidspunkt. Han beskriver indgående dets udseende, men nævner ikke »vores« motiv, så det er mere end tvivlsomt, om det har været en del af dette skab. Det skulle da lige være, om man har kasseret alabastrelieffet med Paulus på grund af den skade, det har i nederste højre hjørne og indsat noget andet i skabet. Siden hen er skabet så blevet kasseret, men man har fundet den oprindelige side og har af veneration indmuret den i korbuen.

Gravminder

Kirkerum og kor har tidligere rummet adskillige gravminder, men de fleste af dem er nu indmuret i kirkegårdens nordmur. Inde i kirken er der nu følgende:

Jesper Rasmussen Brochmands *dobbeltepitaf* på korets sydvæg. Det består af to ens sorte marmortavler med latinsk indskrift i forgyldte versaler. Jesper Rasmussen Brochmann var lærer ved Københavns universitet i romersk og græsk litteratur i 5 år, i teologi i 23 år, kannik i Lund og Roskilde, dekan ved det teologiske fakultet og endelig biskop over Sjællands stift. Han døde 2.

*Altertavlen fra 1587.
Topstykket er dog Lorentz Jørgensens arbejde
ca. 100 år senere. Foto: Nationalmuseet.*

MAT. XXVI.
MARC. XIII.

DOMINVS NOSTER
IESVS CHRISTVS IN EA NO-
CE COMA TRADITVS EST/
ACCEPT PANEM ET CVM
GRATIAS EGISSET FRIGIT
DEDIT Q. DICIT VLS SVS/
DICENS ACCIPITE COM-
EDITE. HOC EST COR-
PVS MEVM, QVOD PRO-
VOBIS DATVR. HOC FACITE
IN MEI COMEMORATIONEM. 3

1. COR. XI.

SIMILITER ET POST
QVA COENAVIT ACCEPIT
CALIC. CVM GRATIAS EGISSET.
DEDIT ILLIS DICENS BIBITE EX
HOC OMNES. HIC CALIX NO-
VM TESTAMENTVM EST IN
MEO SANGVINE QVI PROVO-
BIS EFFVNDITVR IN REMISSIO-
NEM PECCATORVM. HOC FACITE
QVOTIESCVNQUE BIBERITIS
IN MEI COMEMORATIONEM. 4

For þessu sinnu þu
húsiðen Real þer
Hand bleff þoroad sog þauð
þroða tateðe or broð þat þaþ
þine dísínkri or þagði. Sager
þate þu or aðerit þa er mit
þenem iom dísínkri or þer
þa quere þinn sýtombe.

Higra þag þauð er. Kalic þen
effier dísínkri. Raallid þat þe
sagð þenem or þagði. Þu er. Alle
þer að þen er þer iug. 3. Itamentis
Kalic 3. min blod þat þu blóþner. þu
quert þer aðer. þil. þinn. rúð þer. þa
þer. þer. þu. þer. þu. þer. þu. þer. þu.

QUI SPIRITVS EST QUI
VIVIFICAT CARO NON
PROBETUR QUANTVS

Þu er vanden þu þu
þer. þer. þu. þer. þu. þer. þu.

påskedag 1652, 67 år gammel. Epitafierne er opsat efter hans forskrift af hans hustru og børn 1. oktober 1652.

I korets sydøstlige hjørne står opstillet en *gravsten* for præsten Kristen Mortensen Hobro (Hopontanus, latiniseret). Han døde 26. maj 1587. I følge Herslebs indberetning har denne gravsten ligget midt for kordøren i hans tid. Stenen har følgende latinske indskrift oversat til dansk: »For den fromme og lærde mand, Christian Martin Hopontanus, der i 36 år var denne

kirkes tjener, bortrevet ved skæbnen fra øjnene, ikke fra erindringen, satte hans sørgende søster dette mindesmærke som sin sidste gave med tårer. Han døde 26. maj 1587 for at du skal leve«. Underneden et lille skriftfelt, der på dansk siger: »Denne steen lod Else Jens Datter paa hendes salig Husbun Her KRJSTEN MORTENSEN M.R. 1588«.

Altersølv

Kalken er fra 1687 med sekstunget, buklet fod på

De to sorte marmortavler i koret:

D. CASPARUS ERASMUS BROCHMANDUS / SELANDIÆ EPISCOPUS / HOC SUUM DESIDERIUM ULTIMUM QVO INDULGENTIAM DEI PRO / ECCLESIA EIUS AC NOMINE DANORUM ET REBUS SUPREMA VOCE / CONVENIEBAT UTI SACRA SUA SED ET EAPROPTER PATRIAM VNIVERSAM PROPITIUS PLACATUSQVE RESPICERE ET QVAMQVAM ALIA OMNIA / MEREANTUR CORRUPTI MORES NOSTRI TUERI TAMEN ILLA ET QVALIA / SUNT HODIE TRADERE POSTERIS AD MUNDI SUPREMAM LUCEM QVÆ / PROPE NUNC ADEST NON DECIGNETUR QVIN PARI QVOQVE BENIGNITATE / PROSPICERE UTI PERPETUO FLORENS SIT HODIERNA REGNATRIX / DOMUS PROVIDUS SENATUS OBEDIENS POPULUS FORTEIS EXERCITUS / DENIQVE IUSTITIA FIDE SANCTITATE ET DEO PLENA OMNIA / IN IPSO HOC MONUMENTO SPECTARI ET LEGI A POSTERIS / VOLUIT CURANTE VXORE PIISS : ET HÆREDIBUS SUIS QVODQVE / IDEO ILLI EX PIETATE INVITI LIBENTER POSUERUNT / ANNO . M.DC.LII. 1. OCTOBRIS.

(Doctor Jesper Rasmus Brochmand, Sjællands biskop, har villet, at efterkommere ved hans fromme hustrus og hans arvingers foranstaltning på selve denne mindsten skulle kunne se og læse dette hans sidste ønske, hvorved han med døende stemme bad om Guds nåde for hans kirke og danskernes navn og sager, at Gud vilde være så nådig, at han mild og forsonet vilde drage omsorg for sin kirke, men også af den grund for hele fædrelandet, og skønt vore fordærvede sæder fortjener alt andet, dog beskærme disse ting og overgive dem i den tilstand, som de nu er i, til efterkommerne til verdens yderste dag, og sørge for, at det stedse må være således, at det nuværende kongehus må være blomstrende, rådet klogt, folket dydigt, hæren tapper, endelig at alt må være opfyldt af retfærdighed, troskab, hellighed og Gud. Dette minde har derfor de pågældende af kærlighed med sorgblandet glæde opstillet år 1652, den 1. oktober.)

IESU SERVATORI / SACRUM / DOCTOR CASPARUS ERASMUS BROCHMANDUS IN ACADEMIA HAUNIENSI / LITTERAS ROMANAS AC GRÆCAS QVINQVE S. S. THEOLOGIAM TRIBUS. AC / VIGINTI ANNIS INGENIO FACUNDIA INCOMPARABILI ERUDITIONE / AC FIDE MAXUMA PROFESSUS LUNDENSI ET ROSCHILDENSI CANONICATU / FACULTATIS, THEOLOGICÆ DECANATU SELANDIÆ EPISCOPATU / VITÆ HUIUS ANNIS SEXAGINTA SEPTEM INTEGERRIME PERFUNCTUS / ANNO SALUTIS NOSTRÆ M.DC.LII AGNI PASCALIS IESU SUI FERIARUM / SECUNDA COM ORIENTE SOLE OCCIDIT QUODQVE HABUIT MORTALE / NONO AC VICESIMO APRILIS BONORUM OMNIUM ACERRIMO LUCTU / MAXUMA FREQUENTIA HAUNIÆ IN ECCLESIA D. VIRGINIS PROPE / ARAM INTER IPSA PRINCIPUM MAVSOLEA TUMULO SUO CONTECTUM / IMMORTALITATEM EXPECTAT COETERA ÆTERNA SUNT / EX PRÆSCRIPTO SANCTISSIMI PRÆSULIS UXOR ET HÆREDES GRATISSIMI MOESTISSIMI POSUERUNT / ANNO I. C. M.DC[L]II.

(Jesus Frelseren viet. Efter at Doctor Jesper Rasmus Brochmand med uforlignelig begavelse og veltalenhed, med den største lærdom og troskab ved Københavns Universitet havde virket som lærer i romersk og græsk litteratur i 5 år, i den hellige teologi i 23 år, efter at han havde været kannik i Lund og Roskilde, dekan ved det teologiske fakultet, biskop over Sjælland, efter at han havde levet det mest pletfri liv herved i 67 år, gik han bort på påskelammets, sin Jesus', anden festdag ved solopgang i året af vor frelse 1652, og den dødelige del af ham blev den 29. april under alle godes heftigste sorg, i et meget stort følges nærværelse gemt i sin grav i København i Vor Frue Kirke nær ved alteret, midt imellem de første mænds begravelser, og venter udødeligheden. Det øvrige er evigt. Efter den gudfrygtige biskops forskrift satte hans dybt taknemmelige og bedrøvede hustru og arvinger dette minde i Jesu Kristi år 1652.)

tilsvarende fodplade og sekskantet skaft. Under fodpladen er graveret: »Brøndshøj Kirkes Kalk og Disk weyer . . . Lod Anno 1687«.

Disken med graveret og ciceleret cirkelkors formentlig samtidig. Oblatæsken er fra 1844, hvilket ses under bunden, hvor Københavns Bystempel og tallet 44 står. Endvidere er der mestermærke for sølvmeden H.N. Schmidt. Ældre end disse er et hjemmeberettelsessæt, der indeholder kalk, disk samt beholder til vinen, forsynet med en ring, så kalken i sit gamle læderhylster kunne ophænges, når præsten måtte køre ud. Denne sygekalk er fra 1661 i samme stil som kalken i kirken og bærer mestermærke for Andreas Nielsen, der var sølvmed i København.

Kirkeskibet

Af nyere dato er den smukke skibsmodel, der hænger i kirken. Det er en fuldrigger, der bærer nævnet »Freden«, og som blev ophængt i kirken 1. søndag i advent 1945. Den er forfærdiget af skibstømrer Johannes Jensen, der boede i Brønshøj på dette tidspunkt. Som et kuriosum kan nævnes, at der i skibets indre ligger en seddel med navnene på menighedsrådsmedlemmerne i 1945.

Klokker

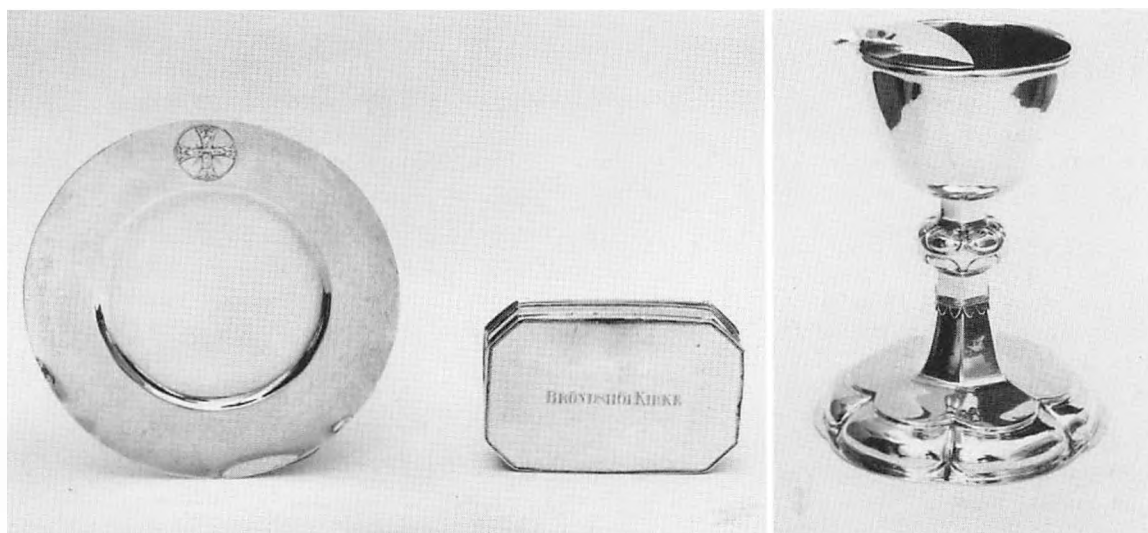
I tårnet er ophængt 2 klokker, der betjenes automatisk.

Den *mindste* – med en diameter på 94 cm – er fra 1594, støbt i Lübeck af Matthias Benninck. Den bærer inskription på latin, og oversat til dansk står der: »Dette arbejde blev udført i Lübeck af Matthias Benninck til brug for Købing Kirke i Skåne år 1590, da Christoffer Trønder fra Norge var præst ved samme kirke, men Bent Larsen og Peder Olsen (var) kirkeværger«. Klokken er altså hentet fra Stora Köpinge kirke i Skåne, formentlig i forbindelse med et kongeligt påbud om aflevering af kirkeklokker med omsmelting til kanoner for øje. Men klokken her er ikke blevet afleveret igen, måske fordi vi i mellemtiden havde tabt Skåne til Sverige, og så er den blevet givet til Brønshøj kirke.

Den *store* klokke – diameter 116 cm – er fra 1845 og bærer påskriften »Støbt af H. Gamst og H.C. Lund i Kiøbenhavn«. Denne klokke skal være omstøbt af en gammel klokke, der var støbt af Hans Jensen i 1509.

Karsten A. Woll.

Ved udarbejdelsen af afsnittene om bygningsbeskrivelse og inventar er som grundlag benyttet de tilsvarende afsnit i Nationalmuseets »Danmarks Kirker«.

Kirkens hellige kar. Kalk og disk er fra 1687, oblatæsken fra 1844. Foto: Niels Elswing.

Orglerne i Brønshøj Kirke

Det er velkendt, at sanglig og instrumental musik til alle tider og i alle lande har været og stadig er en væsentlig del af kirke- og gudstjenestelivet. Når denne musik foruden talent også hos komponister og udøvere – hertil medregnes jo også menigheden som aktiv medvirkende – tillige har den tjenende indstilling som motiv i forhold til »ordet«, gudsdyrkelsen og servicen overfor medmenneskene, er det jo lige så velkendt, at ganske særlige kanaliseringer bliver skabt. – Klassisk gennem alle tider er notaterne på mangen en nodes afslutning såvel som inskriptionerne på adskillige instrumenter: »Soli Deo Gloria« (Gud alene æren) og »Ecce Ancilla Domini« (Se, jeg er Herrens tjenerinde), – instrumenter betragtes som feminine individer og således er orglet siden århundreder tilbage kaldet »Instrumenternes Dronning«.

Når det gælder musikken gennem århundrederne i Brønshøj kirke, er det et yderst kort åremål,

hvorfra der er tilgængelige kilder. – I biskop J.P. Mynsters visitatsbog er der den første dokumentation angående orgel, idet der efter hans første visitats herude i kirken og skolen 1837 i al korthed er noteret: ». . . har et orgel, som for et par år siden blev bekostet af menigheden . . .«. Om der i lighed med ellers mange andre kirker og kapeller har eksisteret et eller flere orgler forud for dette fra ca. 1835, kan ikke afgøres; men sandsynligt er det ikke, fordi det drejer sig om en landsbykirke. Dette orgels skaber og byggeår kan ikke spores. – Indtil vor tid er der jo eksempler på, at der i visse landsbykirker ikke har været installeret orgel, men man har nøjedes med et harmonium (sådanne blev markedsført fra omkr. 1840). – Siden bygningen af vor kirke og frem til 1835 må vi derfor antage, at kun vokal musik er blevet praktiseret. – Tankevækkende er det at indse, at det er den gregorianske sang, der har lydt i halvdelen af kirkens »levetid«! I disse

Orglet fra 1864 bygget af Daniel Köhne. Foto: Ernst Bøgekilde.

400 år i romersk-katolsk »regi« er det dog sikkert ret så begrænset, hvor righoldig denne tradition kan have været ude hos os; for her ude i landsognet eksisterede der jo ikke i de århundreder institutioner som kloster eller skole. – I de første århundreder efter Reformationens indførelse har den gudstjenstlige sang nok også været minimal. Dog, den første sogne­degn, der foreligger historiske kilder om, havde tjenesten fra 1668 til 1680. Han hed Jacob Knudsen; sammen med præsten har han og hans efterfølgere sikkert været de eneste, der kunne hjælpe menigheden med gudstjenestens musikalske udførelse. Forøvrigt kan det også lige nævnes, at fra 1682 og 120-125 år fremover betjentes også Rødovre kirke som annex til Brønshøj sogn af samme degn. – Fra Rytterskolens oprettelse i 1724 kan der måske i de bedste perioder have været musikalsk samarbejde i nogen grad mellem kirken og skolen, selv om det først var fra 1808 ved degnestillingens nedlæggelse, at skolelæreren mest sandsynligt har været eneste kirkemusikalske impuls­giver i sognet. En bemærkning efter et provstebesøg i skolen i 1809 lader forstå, at amtsprovst Hammond var imponeret over og påskønnede den unge nyansatte lærer Hans Pedersen (den første seminarieuddannede lærer i Brønshøj) for at have indført to-stemmig sang med eleverne. Dette »avancement« i sognet er sikkert også fra tid til anden kommet kirken til gode.

Så kort efter 1835 som i 1864 stod et andet, nybygget orgel i kirken. Det var på 8 stemmer (Bordun 16', Principal 8', Salicional 8', Gedakt 8', Celeste 8', Oktav 4', Rørfløjte 4' og Oktav 2') på 1 klaviatur med anhangspedal, mekanisk traktur og sløjfevindlade. – Hvad grunden til denne korte årrække er, kendes ikke; så der kan derfor kun gisnes (for selve de mekaniske principper kan holde sig driftsikre i århundreder): det første orgel har eventuelt været for lille og er måske blevet solgt til en anden lille kirke, eller omvendt kan 1835-orglet have været delvis udtjent og udskiftet fra en anden kirke. – Man ved, at orgelbyggeren denne gang var DANIEL KÖHNE; han levede fra 1828 til 1878. I sine sidste 20 år var han selvstændig orgelbygger efter først at være uddannet i slægtens håndværk, snedkeriet, derefter frekventerede han flere orgelbygge-

Det gamle orgel efter ombygning og udvidelse til 14 stemmer i 1940. Den nye orgelfacade var tegnet af arkitekt H. Lønborg-Jensen. Foto: A. Starup.

rier i Tyskland og i Schweiz for derpå at få ansættelse hos den københavnske orgelbygger Jens Gregersen. I sin fritid begyndte han med egne leveringer til Hvidovre, Gladsaxe og Gentofte kirker. Efter endnu en rejse, – denne gang på legat til studier hos tidens berømte pariser-firma »Cavaille-Coll« og kraftigt støttet af N.W. Gade og J.P.E. Hartmann – overtog han efter Gregersens død i 1863 hele orgelbyggeriet. Brønshøj-orglet menes at være det første arbejde efter dette epokeskift. Af større opgaver fulgte senere et 36 stemmers orgel til Holmens kirke (afløst i 1924 af et nyt) og et 41 stemmers orgel til Viborg Domkirke (afløst i 1965 af et nyt).

I 1905 arbejdedes der på at få orglet udvidet til 11 stemmer og flere mindre forbedringer til ialt 1.200 kr., men dette projekt kunne ikke godkendes af myndighederne. Fra dette tidspunkt og frem til 1973 var det orgelbyggeriet I. STARUP & SØN, som varetog kirkens orgelproblemer. (Dette orgelbyggeris indehaver var oprindeligt

Carl Starup, der i 1878 overtog sin svigerfader Knud Olsens firma, grundlagt i 1858).

I 1918 afsluttedes en større ombygning efter tidens mode: pneumatisk drift (= luftimpulser via blyrør og membraner) og udvidelse med 3 nye stemmer: Gambe 8', Obo 8' og Subbas 16' på keglevindlade fordelt på 2 manualer og pedal, ialt nu omfattende 498 piber og med installation af en elektrisk blæser, – dermed var bæltrædningens tid forbi. Den samlede økonomi var 6.538 kr. (en enkelt stemme kostede dengang f.eks. 323 kr.)

I 1933 foretoges en mindre renovering. Orglet var blevet helt ustabilt med hensyn til driftssikkerheden på grund af snavs, men især udtørring og angreb af træorm. Der nævnes, at særlig de fortløbende dages opvarmning i påskeugen giver de største problemer med utæthed i piberne og forbindelsesvejene til følge. Disse udbedringer klaredes for et budget på 1.016 kr.

I 1938 er orglet atter i brøstfældig tilstand og i 1940 fuldendes omsider en større restaurering: ændring af et par af de gamle stemmer og udvidelse til 14 stemmer (nye bliver: Rørfløjte 8', Gemshorn 2', Mixtur 1½ og Cymbel 3 kor), og dertil også spillebordets omplacering fra siden til midtfor orgelfacaden, blanding af det utætte store vindue i tårnets vestmur, ialt til 4.337 kr. (Denne gang koster 1 stemme omkring 400 kr.) og orglet omfatter nu 1012 piber. – Ikke så epokegørende for øret, men nok så meget for øjet bliver ved samme lejlighed en ny orgelfacade tegnet af arkitekt H. Lønborg-Jensen i imiteret renaissance-stil, sådan som det var på mode i netop disse år og blev tilfældet i en snes kirker rundt om i landet. Udgift til denne blev på 2.985 kr. (incl. 61 sølvbroncerede zinkpiber i facaden). Relativ kort tid derefter er der megen utryghed i driftssikkerheden. I 1968 var det atter kalk, mørtel og støv, men især de pneumatiske principper, der trods optimisme et par generationer tidligere nu viste sin kortvarige levedygtighed i form af stumme toner, umotiverede »hylere« og de gamle symptomer på utæthed, som gjorde situationen helt uholdbar. Og når den klanglige kvalitet tilligemed lod meget tilbage at ønske,

fordi bl.a. flere af stemmerne fra den ældste tid var ret enslydende, var det så som så med habiliteten til gudstjenestebrug for slet ikke at tale om til koncertbrug. – Et forslag både til renovering af det eksisterende orgel og samtidig et tilbud på et helt nyt 16 stemmers orgel blev givet af orgelbygger A. STARUP i januar 1968 til 203.200 kr. (excl. moms.)

Foruden tilbudet fra forudnævnte orgelbyggeri indhentede menighedsrådet også tilbud fra orgelbyggeriet TH. FROBENIUS & SØNNER (grundlagt i 1909) i juli 1970 på såvel et 16 stemmers nyt orgel til 254.000 kr. som et på 20 stemmer til 280.000 kr. (begge excl. moms) med orgelhus og facade udført i lyst egetræ i lighed med meget af kirkens øvrige inventar tegnet af arkitekt Aage Herløw.

I februar 1971 forelå Kirkeministeriets godkendelse af tilbudet på et 16 stemmers orgel fra Th. Frobenius & Sønner med udsigt til 3 års leveringstid, hvilket betød, at dette orgel kunne indgå og stå færdigt ved afslutningen af den gennemgribende kirkerestaurering i efteråret 1975. – I denne mellemliggende tid kom et beløb tilveje fra indsamlede midler, som gjorde det muligt at tilføje en 17. stemme (en projekteret Sesquialtera kunne blive delt til Quint 2 2/3' og Terts 1 3/5'). Omkring årsskiftet 1973-74 tiltræder ny organist; denne får lov at gennemgå og kommentere orgelprojektet. Efter samråd med menighedsråd, orgelbyggeri og orgelkonsulent godkendes i foråret 1974, at der for helheds skyld forberedes plads til 3 nye stemmer yderligere. Økonomiske midler til disse 3 velmotiverede nye stemmer er desværre endnu ikke kommet tilveje ved 800 års jubilæet (i 1984-priser drejer det sig om ikke færre end godt 200.000 kr.) – Den samlede pris i 1975: 301.300 kr. hvortil kommer extra prisstigninger og moms til 242.929 kr. yderligere.

Dispositionen er:

Hovedværk: Principal 8', Rørfløjte 8', Vakant, Oktav 4', Gedaktfløjte 4', Spidsfløjte 2', Mixtur, Trompetregal 8'.

Svelleværk: Gedakt 8', Rørfløjte 4', Principal 2', Oktav 1', Quint 2 2/3', Terts 1 3/5', Vakant, Tremulant.

Pedal: Subbas 16', Spidsfløjte 8', Nathorn 4', Fagot 16', Vakant. Alle piberne er af tin.

Kirkens orgel fra 1975, bygget af Th. Frobenius & Sønner og tegnet af arkitekt Aage Herløv. Foto Walther Frobenius.

Ved nedtagningen af det gamle, udtjente orgel blev 2 stemmer (Gedakt 8' og Rørfløjte 4') fra Köhne-orglet udtaget efter analyse ved »Den Danske Orgelregistrant«. De er nu opbevarede i Gråbrødre Klosters Kapel i Roskilde, hvor »Det Danske Orgelselskab« som en ny institution har et magasin, kaldet »pibebanken« med tanke på et slags museum, opbevaringssted og »reserveudslager« for gamle orgeldele.

Ved orgelindvielses-koncerten i november 1975 medvirkede foruden stedets organist også et kor bestående af de 3 nærmeste nabokirkers kor sammen med kirkens eget kor. – I denne forbindelse kan også lige nævnes, at ifølge en håndbog fra 1916 er ialtfald fra dette tidspunkt og indtil nu 6 sangere tilknyttede kirkens kor.

Som det fremgår af fotografier er orgel- og sangerpodiet fra tidligere tid annulleret, og det nye orgel nu placeret på gulvet og flytbare sangerpulte funktionelt skrånede ved siderne. – I tårnets 1. stokværks hele volumen blev ligeledes i forbindelse med den sidste, store restauration et pittoresk udseende værelse indrettet til korøvning og ophold, hvortil der er blevet adgang gennem en nyetableret åbning indefra kirkerummet op ad tårnets vindeltrappe.

Rækken af fungerende organister kan føres tilbage til:

CHR. BENJAMIN SCHLÄGELBERGER
(1866-1930)

Seminarieuddannet 1886, konservatorielev fra 1890. Lærer i Københavns Kommune fra 1890 (v.

Holsteinsgades skole). Tilknyttet Brønshøj kirke fra 1902 til sin død i 1930. Årsløn i 1905: 500 kr. + ca. 250 kr. fra »sportler«.

AKSEL AGERBY (1889-1942)

Pianist, komponist, formand fra 1929 f. »D. Danske Tonekunstnerselskab«.

Tilknyttet Brønshøj kirke fra 1930 til sin død 1942.

RICHARD CAMILLO PETER ØSTERFELT
(1894-1962)

Tilknyttet Brønshøj kirke fra 1942 indtil forflyttelse til Sct. Matthæus kirke 1952 (død i 1962).

HANS LARSEN (1903-1973).

Tilknyttet Brønshøj kirke fra 1953 indtil pensionsalderen; han døde af et hjertetilfælde på vej hjem efter sin sidste tjeneste. – Som et kuriosum: ved stillingsopslaget i 1952 figurerede ikke færre end mellem 70 og 80 ansøgere (så »overproduktionen« af organister var altså på dette tidspunkt gigantisk!)

Når orglet kan få installeret de 3 resterende stemmer, vil det kunne fremtræde som en værdig arv til kommende generationer, fordi det er bygget efter tidligere tiders principper, der skulle have flere århundreders levetid, til kirkens Herres ære og menighedens gavn.

*Ole Pedersen
organist og kantor siden december 1973.*

Det gamle hjemmebrettelsessæt fra 1661, udført af sølvsmeden Anders Nielsen fra København. Foto: Niels Elswing.

Kirken i Brønshøj i dag

Foto: Niels Elswing 1984.

*Kirken den er et gammel hus,
står, om end tårnene falde;
tårne fuldmange sank i grus,
klokker end kime og kalde,
kalde på gammel og på ung,
mest dog på sjælen træt og tung,
syg for den evige hvile.*

*Vi er Guds hus og kirke nu,
bygget af levende stene,
som under kors med ærlig hu
troen og dåben forene;
var vi på jord ej mer end to,
bygge dog ville han og bo
hos os i hele sin vælde.*
Grundtvig

Kirken den er et gammelt hus, det har vi fået udførligt beskrevet i de foregående kapitler. Vi har fulgt Brønshøj Kirke gennem otte hundrede

år. Vi har hørt om vigtige begivenheder og strømninger ned gennem tiderne både inden for kirken og udenfor.

Vi kunne slet ikke tænke os Brønshøj uden kirken som sit midtpunkt. Gammel er den, det ses på dens mure og på dens uerstattelige værdifulde inventar, hvor hver menneskealder ligesom har sat sit præg. Her har slægt efter slægt brugt den, fundet ind ad dens døre i livets største øjeblikke, både de lykkeligste og de sværeste.

Her har man ladet livet fra fødsel til død være omrammet af den. Her bragte man sine børn til den gamle døbefont, her bekræftedes de unge konfirmander i deres kristne tro, her sagde brudepar ja til hinanden foran kirkens alter – brugt og slidt blev den søndag efter søndag, hvor menigheden samledes for at høre evangeliets ord om Guds kærlighed og sendtes tilbage til hverdagens arbejde, styrkede ved fællesskabet i salmesang og altergang.

Og her er mennesker stedt til hvile i de dødes have tæt op ad kirkens mure, hvor de venter i håbet om opstandelsens morgen.

Om kirkens mure kunne tale, ville vi nok høre om mange omskiftelser. Med i deres beretninger ville nok være den om de Brønshøj bønder, der med deres skrøbelige køretøjer skrumpede af sted ad de ujævne landeveje til Stevns for at hente kvadre til at bygge kirke med. At bygge kirke var jo lidt af et statussymbol i de dage – og rejst blev den på den høje bakketop midt i Brønshøj.

I lyst og nød, i krig og fred har den stået der solid og fast. End ikke den hårde tid, hvor den tjente til militærforlægning for den svenske konge eller senere, da englænderne besatte den, kunne rukke den. Slægt efter slægt er kommet og gået, men kirkebygningen har stået og står der endnu. Vi, der lever i dag, er jo så et led i den lange kæde af år og begivenheder.

Nu kunne vel en eller anden fristes til at sige: »Når man nu er så gammel som 800 år, er kirken så ikke lige skikket til at være en museumsgenstand? Er det, der foregår der, ikke helt ude af takt med tiden, vi lever i nu, og blot et levn fra gamle dage? Ærlig talt har den så lidt plads i vor hverdag, som er fyldt til overflod med alt andet end den, vi kunne inderlig godt leve foruden, og var det ikke snart på tide om vi tog spørgsmålet op om kirken var værd at holde åben? Kunne man nu ikke bruge det store areal til noget, der var mere samfundsnyttigt? Som det er nu, er det jo vel bare de få, der kommer der og har glæde af den.«

Sådan kan man da godt se på det, men mon disse tanker vil tage overhånd, når det gælder vor gamle kirke i Brønshøj.

Jeg tror det næppe. For de fleste er kirken nu alligvel en integreret del af Brønshøj, den hører ligesom hjemme her.

Trods det at vi i disse tider er blevet mere samtidsorienterede end egentlig historisk orienterede, så ligger der nok dybt i folket en forståelse af, at der var nogle værdier i tidligere tider, som man ikke uden videre kunne kimse ad eller radere bort, men derimod kunne bygge videre på og bearbejde, så det passede nu og her.

»Lad de små børn komme til mig, dem må I ikke hindre . . .«

De, som var før os, har efterladt sig noget, som stadig taler og glæder også i vor tid.

Hvem kan for eksempel blive træt af at studere den fine prædikestol, hvor kunstneren med sit fantastisk levende udførte billedskærerarbejde stiller os over for skabelsens under, menneskets forhold til Gud, dets højhed og fald og lovprisning af Gud i det højeste.

Jo, den gamle bygning skal stå som et monument over de tider, der skiftede, hvor dansk kulturliv var rigt og frodigt og andre tider, hvor det var nedgangstider, hvor livet skrumpede ind og blev tomt og fattigt og gråt, men en dag dog kunne fornyes, fordi kirken var der med sit budskab. Vi kan lære meget af vore forfædre, deres kunnen og viden og deres positive bidrag i deres dages debat.

Sjællands første evangeliske biskop Peder Palladius skriver i sin farverige visitatsbog:

»I bør have dette sted og kirke kærest over alle andre steder i verden, dette hus kærest over alle huse i verden, fordi det er Guds hus og som vor Herre Jesus siger: Det er min Faders hus.«

Så står da kirkens hus fast, fordi det er bygget på en solid grundvold og har med sine tykke mure været et værn for mennesker i gode som i onde

dage og været med til at give mennesker et liv med mening og håb. Der var noget, der stod fast, når verden omkring dem var kaotisk.

Så kaldte kirkens klokker ufortrødent søndag efter søndag til kirke. Her indbydes vi til samling om ham, som lever den dag i dag, og hvis levende mennesker vi er.

Vi er Guds hus og kirke nu bygget af levende stene. For kirken er ikke bare bygninger, men mennesker.

Klokkerne kalder på alle uden grænser og betingelser. De ringer solen op og ringer den ned, de ringer når et af kirkens børn stedes til hvile på kirkegården.

Mest af alt kalder de til gudstjeneste. »Kom for nu er det tid, nu er det tid. Kom alle I, som er trætte og tyngede af byrder, og jeg vil give jer hvile« – siger Jesus.

Nu kunne man jo spørge: »Er der overhovedet nogen, der hører, når der kaldes? I vore dage har man travlt med at konstatere, hvor få, der hører dem. På TV ser man af og til et billede af en lille kirke, hvor der sandt at sige ikke er mange og deraf slutter man så, at sådan er det over det hele, så kirkens dage må jo være talte! Der går

ingen vej fra vores travle hverdag med dets mange gøremål til kirkens gudstjeneste, siger man. Folk er dødtrætte og stressede, og der må dog være een dag i ugen, hvor man kan slappe af. I øvrigt har kirken sluppet sit tag i den store del af befolkningen – og det er nok dens egen skyld. Den er for stift-sproget, betjener sig af nogle udtryk og begreber, som passer for vore bedsteforældre, men ikke siger os noget. Salmerne, som vi kendte som børn, har næsten skiftet melodier alle sammen; hvis bare man brugte de gamle, kom der nok flere i kirke.«

Lad os bare se i øjnene at mange mennesker er udvandrede fra kirkens gudstjeneste – og har tabt forbindelsen med deres kirke – det er noget, statistikker taler sit tydelige sprog om – det er noget, vi stadig må bearbejde og være åbne overfor, mens vi arbejder videre. Vi skal nemlig ikke stirre os blinde, men glæde os over det liv der dog leves i kirken også i dag.

Lad os så blot høre klokken kalden og gå inden for i Brønshøj Kirke til gudstjeneste.

Kommer man i god tid kan man se at der er nogle, der har været der længe før os. Der er rent og pænt alle vegne. Alterbordet er pyntet med

Glimt fra pastor Inger Krogh Nielsens konfirmationsgudstjeneste 20. maj 1984.

blomster, og kordegn og kirketjener er travlt optagede med at gøre alt rede til menigheden kommer – det store dåbsfad med kande er lagt på døbefonten, det betyder at der er dåb i dag. På altersranken er sølvbægrene og på alteret alterkalk og disk sat frem. Folderne om, hvad der skal foregå i gudstjenesten, ligger parate til at deles ud.

Vi, der arbejder i kirken, har hvert sit arbejde at passe, og alligevel er vi en enhed, som gerne vil, at alle skal føle sig hjemme her. Når klokkerne er færdige med at ringe, bruser orglet præludiet ud i kirken, mens menigheden rejser sig for at byde de små dåbsbørn og forældre velkommen. De sætter sig ved døbefonten, og mens kordegnen beder indgangsbønnen samler vi vort sind – Vi er kommet ind for at høre, hvad Gud i sin kærlighed vil tale til os. Gudstjenesten fortsætter med salmesang og bøn, og dagens lektie og evangeliet læses fra alteret, og menigheden rejser sig og bekender sin tro på kirkens Herre, som har stiftet dåbens pagt.

Så kommer det store øjeblik for os som kirke og forældre og faddere, hvor et lille barn bliver skænket et levende håb og bliver antaget som et Guds barn, korstegnes og døbes til at tilhøre den korsfæstede Herre Jesus Kristus og være hans med navns nævnelse. Forældre og faddere får at høre om deres ansvar for, at det lille barn vokser op – at det må blive virkelighed for barnet, hvad der netop skete i dåbens stund, og at de altid må regne med Guds velsignelse til den opgave; så lyses tilsidst velsignelsen over barnet og dets familie. Vi taler tit om dem, der ikke bliver døbt, men glemmer ofte hvor stort det er for et forældrepar, når de bærer deres barn til dåb. Efter en salme prædikes der ud fra den del af evangeliet, der er sat fra til den bestemte søndag.

Ikke alle tekster er lige lette at prædike over. Det er en stadig kamp for præsten at finde de rigtige ord, at tale om de dybe ting, så det forstås, men mest af alt, at de, som hører det, må bag alle ordene høre Guds stemme, som taler om omsorg, nærhed og kærlighed. Kirkebønnen, som kommer efter prædikenen, har så at sige hele den brogede verden vi lever med i sine tanker og bøn.

Her husker vi på dem i sognet og udenfor, som

»Så forkynder jeg jer at være ægtefolk både for Gud og mennesker«.

er syge og ensomme, stressede og angste, de syge og døende på hospitaler og plejehjem.

Vi tænker på de arbejdsløse, dem, som føler at de ikke magter tilværelsen, så hård som den er. Også de katastroferamte, de fangne, verdens store skarer af flygtninge og midt i det alt sammen, at kirken ud over jorden, må være med til at hjælpe og lindre.

Vi beder for vort land og folk, for dem som styrer og for landets øvrighed, for dronningen og hele hendes familie og alle familier, og vi samler det, vi har bedt om, i Fadervor.

Så hilser vi hinanden med velsignelsen fra apostlenes dage, at Guds nåde, kærlighed og Hans samfund må være med os alle.

Nu indbydes vi til nadverbordet, som er åben for enhver, ingen skal føle sig udelukket.

Vi mindes ved indstiftelsesordene om, hvad Jesus gjorde for, at vi kunne blive reddet, i fællesskab husker vi, at det er, hvad han gjorde for os, som er vor faste grundvold. Herfra sendes vi så med

ønsket om Herrens fred ud til at tjene ham med glæde, hvor vi end er i hverdagen.

Til sidst lyses den ældgamle velsignelse over os, den som har lydt fra Moses tid og indtil i dag over folkene. Her bedes om velsignelse og bevarelse af Herrens nåde over hver dag, om freden, der leves i Herrens nærhed.

Efter endnu en salme slutter vi med tak for hvad vi har fået at høre, og at vi må huske det i hverdagen, der ligger for, så vi må styrkes og bevares. Tilsidst sidder vi stille og lytter til efterspillet, som organisten spiller fra orglet. Det er føjet ind så det er med til at gøre gudstjenesten til en helhed.

Så er en ganske almindelig søndagsgudstjeneste slut, men kirken har også sine festgudstjenester, som er højdepunktet i årets rytme. Så er det simpelthen ikke til at opdrive en plads, ekstra stole må der til, knæfaldet på alterskranken, ja selv gulvet kan bruges at sidde på - lad mig blot nævne nogle få.

Det begynder med 1. søndag i advent, kirkens nytårsdag. Da deltager en stor skare piger fra børnehavealderen til 20 års alderen som aktive i gudstjenesten. Med tændte lys vandrer de hvidklædte piger op gennem kirken, mens de synger: Gør døren høj, gør porten vid, den ærens konge kommer hid. De stiller sig i kordøren, hvorfra de synger om julebudet. De læser uddrag fra Gammel og Ny Testamente og deltager aktivt i gudstjenesten med salmesang og trosbekendelse. Under prædikenen sidder de alle på alterskranken, og det er et syn, som både betager og glæder. Ved gudstjenestens slutning vandrer de tilbage gennem kirken syngende: Jeg hjertes dør vil åbne dig, o, Jesus drag dog ind til mig. Samme dag holdes familie-gudstjeneste, hvor de også deltager på samme måde.

Så er der en anden festgudstjeneste. Det er den sidste søndag før jul, hvor butikkerne er åbne traditionelt for julehandelen.

Da åbner Brønshøj Kirke sine døre på vid gab for en særlig gudstjeneste, og her er der mange som medvirker. Først og fremmest menigheden, som synger med på de kendte julesalmer, der er indslag af korsang, børnekor, af solo fra orgel, af

vekselsang fra menighed og kor, af solosang og julemusik.

Og den dag læses skriftstykkerne ikke bare af præsterne, men af folk fra de forskellige arbejds-grene. Kort sagt er det en rigtig dejlig familie-gudstjeneste.

Juleaften med sine to gudstjenester er noget helt særligt. Vi glæder os over, at der stadig er så mange, der synes, at det hører med til en rigtig jul at komme i kirke for at høre budskabet, som englens sang og forkyndte om den store glæde, der skal være for hele folket, at frelseren er født. Også påsken markeres ved en særlig gudstjeneste palmesøndag, hvor begivenhederne omkring Jesu lidelse død og opstandelse præger gudstjenesten i påskesalmer og skriftlæsninger.

Til sidst skal jeg nævne konfirmationerne, det er begivenheder som samler familierne til fest i kirke og i hjemmene. Her bekræftes konfirmanderne i Guds stadige ja til dem, det ja, som lød til dem i deres dåb, og som nu en hel lang vinter er blevet bekendt med, hvad det betyder at være et døbt menneske.

Hidtil har vi nu beskæftiget os med søndagens gudstjeneste, men kirken bruges også i ugedagene. Evangeliet forkyndes for mennesker i sorgens tunge timer, når de må tage afsked med en af deres kære. Her lyder håbets ord, det samme som ved barnedåben: »Lovet være Gud og vor Herres Jesu Kristi Fader som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde.« Her i kirkens stilhed tager kirken afsked med et af sine børn og lyser fred over den, som gik bort, og dem, som er tilbage.

I årets løb er det også festligt, når brudepar og deres familier samles til bryllup i kirken.

Således opleves det som salmedigteren Kingo skriver

*Sorrig og glæde de vandre til hobe,
lykke, ulykke de gange på rad,
medgang og modgang hinanden tilråbe,
solskin og skyer de følges og ad,
jorderigs guld er prægtigt muld,
Himlen er ene af salighed fuld.*

Inger Krogh Nielsen.

Glimt fra kirkens hverdag

I det foregående har jeg beskrevet gudstjenestelivet ud fra Brønshøj Kirke, men menigheden har også sit hverdagsliv.

Kun få skridt fra kirken ligger den bygning vi i dag kalder sognecenteret, og den danner rammen om et vidt forgrenet arbejde for sognets børn, unge og ældre. Hver dag bruges huset, og der slides godt på det.

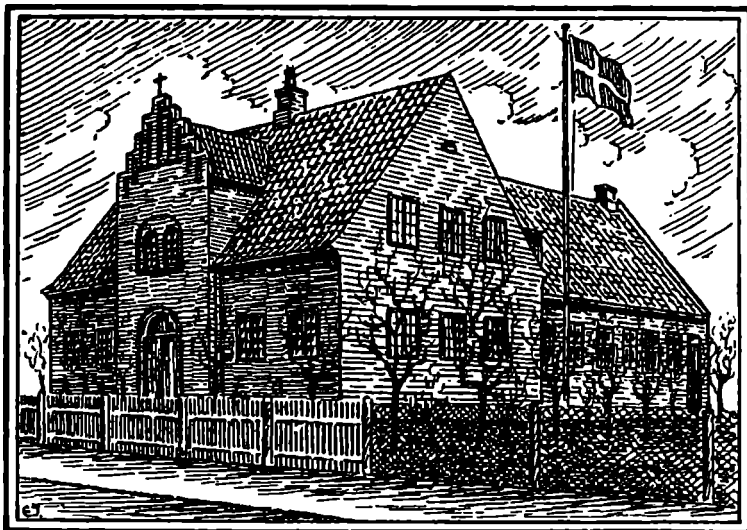
Her i stueetagen har kirken sit kordegnekantor, hvor der kommer en stadig strøm af mennesker, i forbindelse med registrering af alle nyfødte, her aftaler man dåb og bryllup og får råd og vejledning i de mange ting.

Man finder hurtigt ud af at huset er særdeles velegnet til større og mindre sammenkomster, og mange foreninger har benyttet sig af muligheden til at leje lokalerne. Det er virkelig blevet et sognecenter.

Oprindelsen til sognecenteret skete for ca. 60 år siden. Da samlede en lille flok mennesker på 80 i præstegården hos daværende sognepræst C. Jespersen og besluttede, at man ville danne et menighedssamfund, som skulle være en sammenslutning inden for den danske folkekirke på

evangelisk-luthersk grund og forene sine medlemmer i fælles oplysning og opbyggelse, og man enedes om at indsamle midler til at bygge et menighedshus at samles i. Man var således i takt med den udvikling, der fandt sted i hovedstaden, ja ud over landet. Der var skabt et stort behov for at have et sted, hvor man under uformelle former kunne samles til fællesskab og samvær. Det ses tydeligt på de mange nye kirker, der er rejst siden slutningen af 1800-tallet, hvor der i byggeplanerne var indeholdt faciliteter til kontorer, konfirmandundervisningslokaler, store og mindre mødelokaler m.m., alt sammen for at gøre huset nyttigt og hjemligt for sognets folk. Det var altså een af de ting, der var i de menneskers tanker og drømme, at netop sådant et hus ville de bygge. I forhandlingsprotokollen fra det første møde læser vi: »For enhver, der var sig tanken om Guds riges herlighed bevidst, var det et uforglemmeligt øjeblik.«

Det blev nu ikke bare ved tanker og drømme, tværtimod gik man snart igang med byggeplaner, grund erhvervedes, indsamlinger sattes i gang, for alt skulle være på frivillig basis.

*Dengang Sognecentret,
Præstegårds Allé 5, var nyt.*

Når man tænker på den lille flok, der ufortrødent gik i gang med fantasi, energi og arbejdshumør med den kæmpeopgave, det var, så fyldes man af taknemmelighed og undren over deres fremsynethed og slid, der fik dem til at indrette huset, så det den dag i dag tjener som tidssvarende ramme om sognets mange aktiviteter. De, som fulgte efter, gik i deres spor og holdt huset i fin stand, fulgte med tiden og fornyede lokaliteterne og inventaret efter tidens krav.

Utallige mennesker er gået gennem husets døre og har følt sig hjemme der, har oplevet fællesskabet om umistelige værdier, som gjorde livet i hverdagen mere meningsfyldt. Arbejdsformer har skiftet gennem tiderne, men målet var og er det samme som Jesus siger i dåbsbefalingen: Døb dem og lær dem at holde alt det, som jeg har befalet jer.

Mødeaktiviteten har været stor og mangeartet. Man beskæftigede sig med emner, der berørte tidens spørgsmål, sociale, etiske, og med hvad der rørte sig i kirken herhjemme og ude i den store verden. Bibelkredse og ydremissionskredse så dagens lys. Så oplysning og opbyggelse fulgtes ad hånd i hånd i årene der gik, og der var altid i flok frivillige, der trofast gav en hånd med i de praktiske ting.

Menighedshuset har fra første begyndelse været et samlingssted for børn og unge. Her fyldtes den store sal af børn i søndagsskole, mange frivillige arbejdere knyttedes til. Her var liv og glade dage i ungdomsarbejdet gennem KFUK og KFUM. Siden kom også FDF og FPF og spejdere til, og læser man i de gamle beretninger, så har vi nok altid været heldige og er det den dag i dag også i at have nogle ledere, der ikke går af vejen for at ofre tid og kræfter på, at piger og drenge og unge med skal få en ungdom med indhold.

Når man taler med gamle brønshøjere fra den tid, så får de julelys i øjnene, når de fortæller om den skønne ungdomstid, som gav dem et skub og en mening. Her samledes man i flok og det gjorde livet lettere at leve. Sommerlejren på godset Fuglsang står i en særlig glans. Årene er gået, de tres lange år. Mange forandringer har fundet sted, nye arbejdsformer har set dagens lys, men arbejdet går videre.

Dåbsfadet blev skænket kirken i 1662, men er sikkert ældre.

I det centrale felt er vist Mariæ bebudelse, hvor ærkeenglen Gabriel forrætter Jesu fødsel.

Den smukke messingkande til brug ved dåb, skænket kirken 1932.

På foden er indgraveret: Lader de små børn komme til mig. Markus 10,14.

Begge fotos: Niels Elswing.

En af de unge skriver om arbejdet i dag: »At overvære et møde i sognecenteret en aften, hvor det hele summer af aktivitet og glade stemmer er nok til, at man ønsker, at der var nogle flere, der ville dele oplevelserne med andre.« Og oplevelser er der nok af. Der sker mere og mere. Vi udvider vort faste program hvert år og gør det gamle lidt bedre, så selv om vi har oplevet både nedgang og opgang, håber vi alligevel, at den positive udvikling må fortsætte langt ind i fremtiden.

Her i huset har sognets to præster også konfirmandundervisning to gange om ugen. Så er det både livligt og folksomt. Her møder konfirmanderne trofast op hele det sure vinterhalvår efter seks timer i skolen for, som der står i kirkelovene, at modtage forberedelse til konfirmation, at få et passende kendskab til den kristne børnelærdom og blive fortrolige med folkekirkens gudstjeneste, og det går vi så i gang med. Ikke to hold er ens. Konfirmander nu om dage har nok lettere ved at formulere sig end tidligere tiders konfirmander havde det. De er nok mere livlige, men alligevel værd at arbejde med. En særlig glæde bereder det os at have sammenkomster med forældrene, hvor vi orienterer om undervisningen, og de får lejlighed til at stille spørgsmål, og det er godt at have den forbindelse med hjemmene. Til sidst vil jeg nævne møderne med sognets ældre. Det gøres dels gennem Brønshøj Sogns menighedspleje, dels gennem »Åbent Hus«. Der er altid en stor flok der møder op til det månedlige samvær. Programmet varierer med lysbilleder, foredrag, film, musikunderholdning, litteratur o.l. og så selvfølgelig kaffedrikning og uformelt samvær.

Vor tid har skabt megen ensomhed, som vi kan være med til at lette ved besøgstjeneste i hjemmene, og der har altid været nogle i menigheden, som har villet lade sig bruge til hjælp og opmuntning for andre.

»Åbent Hus« er noget nyt. Der har vist sig et stort behov for at samles nogle timer til helt frit samvær. Man hygger sig med hinanden, syr og strikker, navnlig har man tid at snakke sammen. Der er altid et eller andet emne man kan høre om, man synger – og en og anden læser op. Der skabes venskaber, som gør dagligdagen lettere at bære.

Efter i 60 år at have været en privatejet bygning blev sognecenteret med alt hvad det indeholdt af menighedssamfundet overgivet til Kirkeministeriet og det bestyres nu af Brønshøj Sogns menighedsråd. Det betyder nu, at alle arbejdsgræne, der er nævnt, kan fortsætte som før.

Hermed kommer vi så til menighedsrådet. I et af de tidligere kapitler står der således. »Menigheden har altid været god ved sin kirke«. Det kunne vel sættes som overskrift over menighedsrådets arbejde. Her samles en flok folkevalgte medlemmer, der på frivillig basis stilfærdigt løser deres opgave at bevare og værne om kirken og de huse, der hører med, og det er slet ikke nogen lille opgave. Gennem sit kirkeblad, der går til sognets mange hjem, indbyder de og oplyser om alle de muligheder og aktiviteter, der er for sognets beboere.

Menigheden har også været med i sognets liv gennem oprettelsen af menighedsbørnehaverne i Gemmet, Præstekær og på Tølløsevej, og selv om kommunen har overtaget det økonomiske ansvar bevares dog forbindelsen til kirken.

Det samme gælder plejehjemmet »Lillehjemmet«, som er blevet mønster for mange lignende institutioner. Man lagde fra begyndelsen meget vægt på, det skulle være et rigtigt lille hjem til beboerne, som har måttet forlade deres eget hjem på grund af svagelighed.

»Lillehjemmet« yder i dag en kærlig omsorg for mange ældre medborgere. Gennem alle årene har menighedsrådet gennem sine repræsentanter stået bi med råd og vejledning.

Med disse små glimt har jeg prøvet at fortælle lidt om menighedens hverdag – det inderste i det hele kan vel bare erfares af dem som deltager, og det må være noget om fællesskab, omsorg og tryk og hjælp i livets mange problemer.

Så ser vi da ikke bare tilbage, men fremad med de muligheder og de opgaver, der ligger foran os i dag – meget er anderledes end på Absalons tid og tiderne der fulgte, ja selv tiden, da Sognecenteret blev bygget.

Men vi møder fremtiden med ønsket: Gud giv os fremtid, som han gav os minder.

Inger Krogh Nielsen.

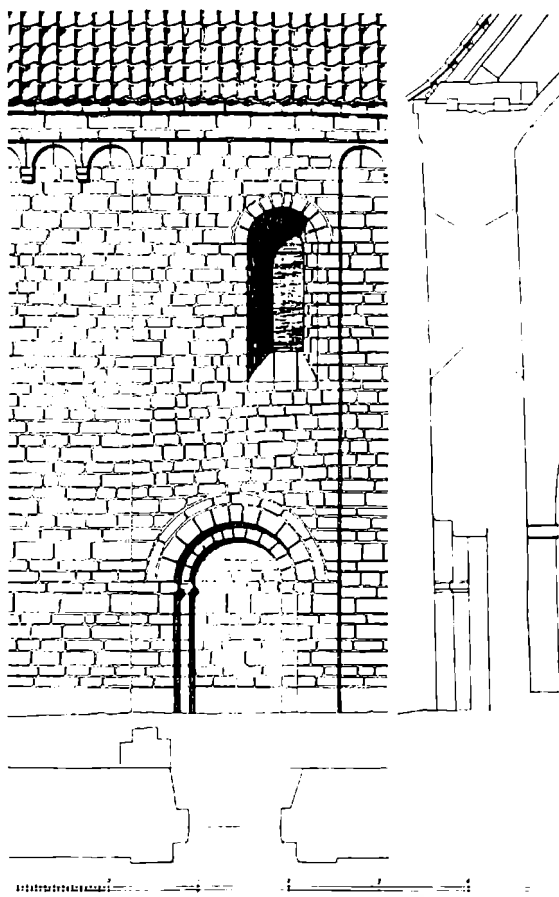
1900-tallets sidste halvdel – en brydningstid for den danske kirke

For 800 år siden fik kirken i Danmark gennemført sit krav om »*Libertas Ecclesiae*« derved, at kirke og kongemagt sluttede sig sammen, blev indbyrdes forbundne kar: Kirken garanterede med sin indvielse kongen som »konge af Guds nåde«, og kongen tilstod samtidig kirken ejendomsret og vidtgående økonomisk frihed. I sidste ende var denne kirkelige frihed baseret på pavestolen i Rom, som både kirke og krone var bundet i lydighed til.

Med reformationen i 1536 blev denne afhængighed af Rom brudt, og kirken kom nu som Luthersk-evangelisk landskirke i et langt tættere forhold til kongemagten. Det medførte i første omgang, at kongen i det store og hele inddrog al bisepe- og klostergodset, ligesom kirketiende og dermed vedligeholdelsen af kirkerne underlagdes den nye nationale øvrighed, i alt fald principielt. Præsterne blev kongeligt udnævnte, selv om de stadig skulle have biskoppelig kollats for at få embede, men man kan sige, at fra, som en del af den katolske verdenskirke, at have været en stat i staten, blev kirken nu en del af staten. Som tiden gik, kom mange af kirkerne dog siden igen over på private hænder som i den danske kirkes første tid. Det skete især under svenskekrigene, hvor kongen skulle rejse penge til at føre krig for. Så pantsatte, bortgav eller ligefrem bortauktionerede kronen kirketienden til rigmænd, der kunne forstrække kongen med de nødvendige midler. Derfor var den danske kirke i 1800-tallet i den situation, at en stor del af kirkerne nu var i privateje, og kirketiende-ejeren skulle vedligeholde kirken, noget, der ikke altid var lige let at få ham til.

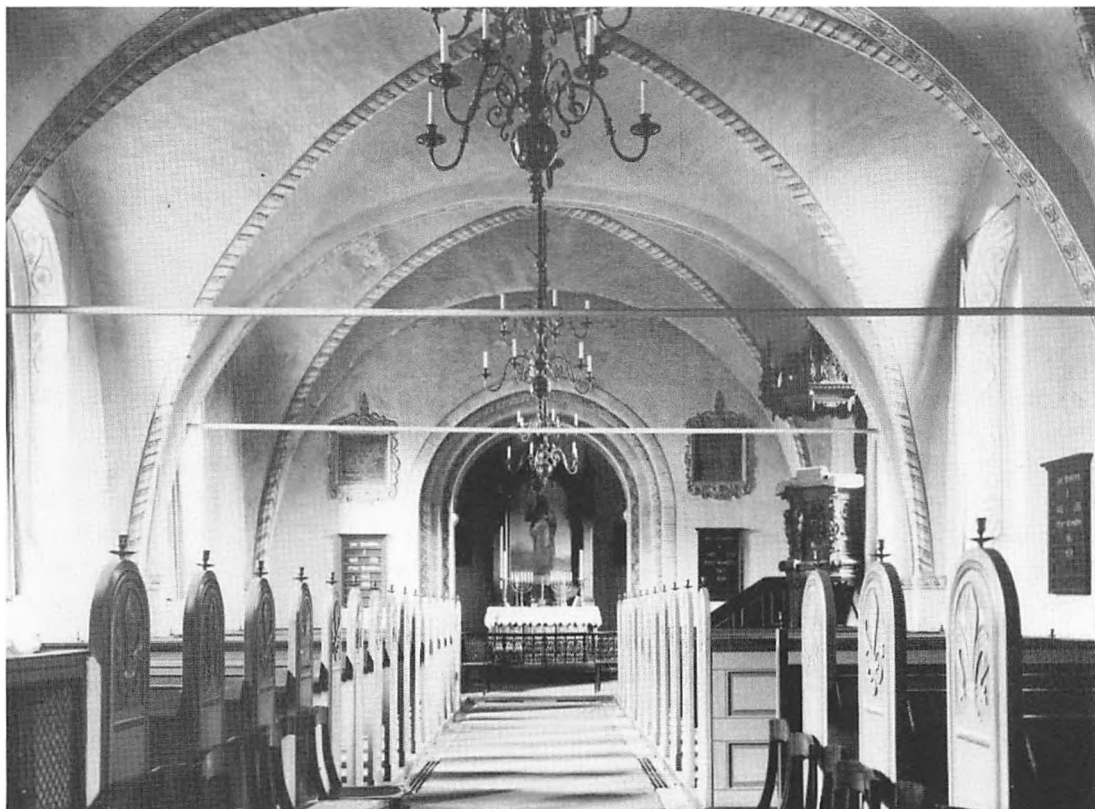
I 1849 kom så den store omvæltning: Enevælden blev afskaffet og folkestyret som konstitutionelt monarki indført. I grundloven indføjes bestemmelsen om, at »Den evangelisk-lutherske

kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten«. Endvidere indføjes en passus, der sagde, at folkekirkens forhold skulle ordnes »ved lov«. Formentlig forestillede man sig en egentlig kirkeforfatning, hvor kirken fik sin egen styrelse, men dette blev aldrig til noget. Det blev folketinget, der årene igennem vedtog love for kirken, og det blev den politisk valgte minister, der gennem cirkulærer og anordninger har sørget for administrationen af kirkelige sager. Omkring århundredskiftet kom det til en heftig

Detalje af skibets nordmur 1:50. Målt af V. Hardie Fischer. Fra Nationalmuseets »Danmarks Kirker«.

Kirkens indre 1910. Bemærk N. Simonsens altertavle fra 1871, nu i Husum Kirke. Foto: Nationalmuseet.

debat netop om en kirkeforfatning, der skulle adskille stat og kirke. Både inden for kirken og i politiske kredse var der fortalere for en adskillelse. Fra kirkeligt hold, netop fordi man så en fare for kirken i, at et principielt »u-kirkeligt« folketing skulle styre kirkens anliggender – fra progressivt politisk hold, fordi man så kirke og stat bundet sammen som et levn fra enevældens tid. Diskussionerne bølgede frem og tilbage indtil 1930'erne, da landets største parti, Socialdemokratiet, tog adskillelsen af programmet.

Men nu var kirkens stilling i samfundet også en ganske anden end ved århundredskiftet. For hvordan man end vender og drejer det, så har frihed også noget med økonomi at gøre, og kirken stod nu langt svagere end før. For det første var tiende-betalingen blevet afløst ved loven af 1904. Det var i og for sig rimeligt nok, da tiende hørte det gamle landbrugssamfund til, og det var nu i opløsning. Desuden var tiende-betalingen skævt fordelt, da det kun var

almindelige jordejere, der skulle betale den, mens adels-jord var fritaget. Derfor syntes den at have social slagside. Kirken fik et afløsningsbeløb, men det var således beregnet, at det på længere sigt ikke ville kunne slå til. Der er ingen tvivl om, at tiende-afløsningen blev iværksat netop for at lette adskillelsen mellem stat og kirke, men på længere sigt var det en truende økonomisk ruin, man stod overfor nu, hvor kirkens midler ikke var bundet i fast ejendom, men underkastet inflationens barske lov.

Det andet forhold, der ændrede kirkens stilling i samfundet, var statens krav om præstegårdsjordenes udstykning til husmandsbrug i loven af 4. oktober 1919. I alt blev 50.000 tdr. land jord udstykket, og til gengæld forpligtede staten sig så til at betale 40% af præstelønningerne, hvilket betød, at også de mange nye »jordløse« embeder i byerne lettere kunne aflønnes. I 1920 indførtes så kirkeskatten, der siden har været hovedhjørnestenen i folkekirkens økonomi. P.G. Lindhardt skriver herom i Den danske kirkes

Historie (bd. VIII, s. 30-31): »Når kirken således blev mere og mere afhængig af staten og sine egne medlemmer blev i grunden den adskillelse, som både politiske og kirkelige regnede med, og vel stort set ønskede, i virkeligheden utopisk, og grundlovens ord om statsstøtte til kirken – de var ikke oprindelig ment økonomisk – fik et nyt og besk indhold«. Videre skriver han: »I Danmark var det ikke en marxistisk revolution, men en liberal reformpolitik i tilknytning til en næsten 400-årig tradition, der under bøndernes ledelse likviderede kirken som økonomisk magt – til fordel for de aktuelle magthavere«.

Samtidigt med, at staten altså bandt sig til kirken med økonomiske forpligtelser, løste den med den anden hånd flere af båndene mellem kirke og folk. I 1916 var kirke- og undervisningsministerierne blevet skilt, og den tætte forbindelse mellem folkeskolen og kirken blev endelig ophævet ved skoleloven af 1957. Atter ved noget man kan kalde en »liberal reformpolitik« – ikke ved revolution.

I 1960'erne gik der, også befordret af denne

skolelov, en bølge af omvæltning igennem hele samfundet og undervisningssystemet, hvorved mange gamle normer blev afskaffet eller ændret. Kristendomsundervisningen i skolen måtte ikke længere være forkyndende, men istedet blæste der nye vinde af mere politisk-ideologisk karakter. Denne mentalitetsændring fik gennem »ungdomsoprøret« i 1968 og de følgende år også den virkning, at mange medlemmer af kirken ikke lod deres børn døbe som spæde men har villet overlade det til næste generation selv at afgøre sit tilhørsforhold til kirken. I opgøret med autoriteterne var man nu endt ved forældrenes i dette spørgsmål, og børnene skulle ikke indoktrineres ved at være døbt. Det er nok de færreste, der er klar over at de dermed tilsidesætter den pligt, som forældre i folkekirken principielt har i følge forordning af 30. maj 1828. Den er nemlig aldrig ophævet!

Herved står folkekirken overfor det faktum, at dens medlemstal langsomt men sikkert vil dale år for år. Allerede nu er der sogne i de større provinsbyer og fremfor alt i hovedstaden, der

Sådan tog kirken sig ud fra Kløver Allé, senere Holcks Plads, for ca. 80 år siden. (Stender).

årligt kan registrere under 50% af børnene som medlemmer af folkekirken. Nogle af disse børn vil formentlig blive døbt i konfirmationsalderen, men mange vil aldrig blive medlemmer af kirken. Og da folkekirken har en 800-årig tradition for barsedåb, står den i øjeblikket tøvende overfor en dåbsundervisning af voksne.

Men frihed er også andet og mere end økonomi og medlemstal, og det må med rette spørges, om kirken af staten i vort århundrede er blevet bundet så tæt til det bestående samfund, at kirken står i fare for at miste sin frihed til at forkynde evangeliet! Netop en TV-transmitteret juleprædiken i jubilæums-(kirke)året fik mange til at få øjnene op for spørgsmålet om, hvem der egentlig skal bestemme i kirken, og kan gøre sig til herre over, hvilke samfundsmæssige konsekvenser, der kan drages ud fra evangeliet. Kan man henvise til sin klageret som medlem og dermed kirkeskatte-yder? Er det folketingsflertallets politik, og herunder: udenrigspolitik, som kirken skal rette sig efter? Er præsten tjenestemand på linie med de andre offentlige etater, af hvilke staten naturligvis kræver lydighed? Allerede biskop Rud på Fyn gjorde sig i 1930'erne den erfaring, at menighedsrådene spurgte efter »præster uden hjørnetænder«. Det har de også lov til! Spørgsmålet er blot, om staten og et folkeflertal uden om menighedsrådene kan forlange det!

I 1100-tallet blev kirken frigjort fra kirkeejerens »munt«; det lykkedes bl.a. på grund af en international kirke at vriste den danske kirke ud af velmenende formynderes favntag. Siden blev kirken en magtfaktor, ikke ved rov og ran, men ved at så mange skænkede den gaver i form af jord og ejendom. Så tog først kongen sit – dernæst bøndernes deres, og nu ser det ud til, at et folkeflertal kræver sit, og så er der fare for, at kirken igen kan blive afhængig. Dels af folkeflertallet, dels af en statsmagt uden ansigt, der administrativt kan lægge kirken mange hindringer i vejen.

Rent materielt kan kirken ikke klage i disse år, men set med historiens øjne er det et spørgsmål, hvordan kirkens – og dermed evangeliets – frihed på længere sigt bedst vil kunne hævdes i et samfund med de nuværende magtstrukturer. Kirkens forkyndelse kan nogenlunde uhindret

Matthis Hansen	1539
Anders Hansen	1566
Christen Mortensen Hobroe	1566-1587
Poul Johan Emdrup	1587-1609
Christen Michelsen Thisted	1619-1630
Niels Jacobsen	1630-1654
Clasus Pedersen Mlerslev (Mule)	1654-1682
Oluf Olufsen Schanche	1682-1687
Niels Hansen Blumso	1687-1736
Hieronymus Larsen Haschoh	1736-1744
Peder Lorents Jacobsen Hersleb	1744-1768
Hans Heinrich Müller	1768-1773
Paul Cjberg	1773-1789
Frederik Westergaard	1789-1814
Morten Bendz Moller	1814-1836
Ernst Henrik Elasen	1836-1864
Carl Otto Schmidt-Phiselderk	1864-1879
Hans Ludvig Schelderup Parelins Koch	1880-1892
Harald Magnus Nicolaj Wamberg	1895-1904
Soren Hagerup Holck	1904-1914
Hans Peter Hasstrup	1915-1920
Carl Christian Jespersen	1921-1935
W. A. A. Gunnar Sparring-Petersen	1936-1969
Eliih Moller Olesen	1969-1974
Jorgen Erik Fabricius	1974-1978
Karsten Arboe Moll	1981-

Sognepræsterne i Brønshøj fra reformationen til i dag. Tavlen hænger på nordvæggen i tårnrummet. Foto: Niels Elswing.

finde sted i kirkerummet, men man ser, hvordan det offentlige har overtaget meget af kirkens karitative virksomhed for børn og gamle, og her er der snart blevet sat bom for forkyndelse.

Det er klart, at det ikke længere er kongemagt og kirke, der støtter hinanden som i middelalderen. Kongen behøver ikke længere kirken til at legitimere sig, nej, med det konstitutionelle monarki er det langt snarere som i det gamle valgkongedømmes tid til syvende og sidst folkets kærlighed, der er kongedømmets styrke. Men der er andre magthavere, såsom hele det politiske system lige fra regering og folketing til græsrødsbevægelser, der fra tid til anden kan tænkes at bejle til kirkens gunst for at få deres program anerkendt som kristeligt legitimt. Og her er det ofte med evangeliets ord, at »den, der ikke er med os, er imod os« – og derfor kan det, der umiddelbart kan ses som en udstrakt hånd til kirken,

	<i>Hjælpepræst</i>	<i>Kaldskapellan</i>	<i>Residerende kapellan</i>
Harald Karlsen Kalf		1917-22 (Ordineret medhjælper)	
Oskar Jensen (Munkner)		1922-1924 (Ordineret medhjælper 1922)	1924-1928
Erik Hamann		1928-1935	1935-1969
Carl Johan Scharling	1937-1938		
Aage Bjerno	1938-1940	1940-1943 1948-1963	
Erik Johs. Strøbech		1935-1937 (2. res. kap. 1937-1938)	
Leif Grane	1954-1956		
Erik Emil Clément Petersen	1956-1958		
Ejnar Larsen		1944-1947	
Mogens Lund	1958-1959		
Knud Schjødt-Pedersen	1959-1961		
Johannes Sørensen	1961-1962		
Jens Chr. Jensen	1962-1963		
Erik Norman Svendsen			1969-1973
Jens Simonsen			1974-1976
Inger Krogh Nielsen			1976-

De mange præster, der foruden sognepræsterne har gjort tjeneste ved kirken. Siden 1981 har alle fastansatte præster titel af sognepræst. I perioden 1954-63 var der 3 faste præstestillinger + 1 hjælpepræst tilknyttet kirken.

meget vel indeholde en truende jernnæve, der slår hårdt, hvis ikke kirken vil gøre sig til talsmand for bestemte ideologiske tankegange. Vort samfund er blevet uhyre kompliceret og gennemsyret af politisk-økonomiske spørgsmål, der er vanskelige at løse. Informationsmængden er skræmmende stor og synes i løbet af kort tid at skulle vokse endnu hurtigere. I forbavsende mange tilfælde spørges også om kirkens stilling til døgnets spørgsmål, og fordi den danske kirkes struktur er temmelig svag, kan den ikke svare som kirke. Det overlades derfor til den enkelte menighed eller præst. Derved bliver det mildest

talt uklart, hvad kirken i Danmark mener om de store problemer i tiden. Det kan måske være en styrke, men det kan også medføre, at mange kommer med de populære synspunkter og nemme svar. Derfor mener jeg, at det trods alle problemer forbundet dermed alligevel måtte være på tide igen at overveje en egentlig kirkeforfatning – eller i alt fald tage debatten derom op igen. Ikke for at gøre kirkens rammer snævrere, men for 800 år efter Eskil og Absalon stadig at kunne hævde »libertas ecclesiae«, kirkens – og dermed også evangeliets – frihed.

Karsten A. Woll.

Så mange sogne blev det til

inden for det gamle sogns grænser.
Sammenlign kortet side 8-9.
Rødovre sogn er ikke omfattet.

Øverst: Portræt af Absalon præget på mønt af Valdemar den Store.

I midten: Københavns ældste segl, 1296.

Nederst: Sokkelund herreds segl fra 1648.

BRØNSHØJ SOGN UDSKILT TIL

KAPERNAUMSKIRKEN

Indviet 15.09.1895

Sognet udskilt fra Sct. Stefans sogn,
men kirken ligger på Utterslev Mark.

VANLØSE KIRKE

Sognet udskilt 1909

Kirken indviet samme år

GRØNDALS KIRKE

Sognet udskilt 1922

Nuværende kirke indviet 23.12.1928

GRUNDTVIGSKIRKEN

Bispebjerg sogn udskilt 1927.

Tårnet indviet til kirkebrug 11.12.1927

Hele kirken indviet 8.09.1940.

HUSUM KIRKE

Sognet udskilt 1928

Nuværende kirke indviet 1976

UTTERSLEV KIRKE

Sognet udskilt 1938.

Nuværende kirke opført 1963.

BELLAHØJ KIRKE

Sognet udskilt 1. april 1963 fra

Brønshøj, Utterslev og Ansgar sogne.

Kirken opført 1961-62

SENERE UDSKILLELSER

*Indbyggertal
pr. 1. januar 1984*

ANSGAR KIRKE
Sognet udskilt fra Kapernaums og
Grøndals sogne 1933.
Kirken indviet samme år.

Brønshøj	8.322
Kapernaum	6.878
Vanløse	10.083
Grøndal	7.719
Bispebjerg	9.956
Husum	10.065
Utterslev	5.767
Bellahøj	6.440
Ansgar	8.778
Advents	7.091
Hyltebjerg	9.233
Lundehus	6.071
Tagensbo	5.988
Emdrup	4.541
Husumvold	6.813
Tingbjerg	5.567

ADVENTSKIRKEN
Sognet udskilt fra Vanløse, Brønshøj og
Grøndals sogne 1942.
Kirken indviet 1944.

HYLTBJERG KIRKE
Sognet udskilt fra Vanløse sogn
1. januar 1946.
Højre sidebygning indviet 24.06.1946.
Den endelige kirke indviet 13.05.1960

I 1807 boede der i det daværende
Brønshøj Sogn ca. 750 personer,
i 1984 119.312!

LUNDEHUS KIRKE
Sognet udskilt fra Bispebjerg sogn 1938.
Nuværende kirke indviet 1.12.1957.

TAGENSBO KIRKE
Sognet udskilt fra Kapernaums og
Bispebjerg sogne 1945.
Nuværende kirke indviet 1969.

EMDRUP KIRKE
Sognet udskilt fra Bispebjerg sogn 1947.
Nuværende kirke opført 1960-61.

HUSUMVOLD KIRKE
Sognet udskilt fra Husum sogn 1951.
Nuværende kirke opført og indviet 1960.

TINGBJERG KIRKE
Sognet udskilt fra Husumvold sogn
1.09.1984.
Kirken indviet 11.09.1983.

Udgivet af Brønshøj Sogns Menighedsråd med tilskud fra

BIKUBEN
DEN DANSKE BANK
PRIVATBANKEN
BRØNSHØJ SOGNS MENIGHEDSSAMFUND

Kilder: »Danmarks Kirker«, Nationalmuseet.

Valdemar Møller: Brønshøj By gennem 200 år. H. Hagerups Forlag 1922.

Provst L. Koch: En gammel præsts erindringer. Det Schønbergske Forlag 1912.

Transskriptionen af den latinske tekst findes i Diplomatarium Danicum og oversættelsen i den tilsvarende danske udgave, Danmarks Riges Breve.

Forsidebillede: Niels Elswing 1984.

Bagsidebillede: Postkort udgivet af Ernst Rølles Boghandel.

Titelbillede: Vilh. Bissens statue af Absalon på Københavns Rådhus.

Fremstilling: Illemann Tryk.

ISBN 87-981743-0-4.

Brønshøj Kirke og bakken ud Brønshøj Kirkevej - København - Febr. 1984. Niels Elswing.

URBANUS episcopus seruus seruorum dei uenerabili fratri Absaloni Lundensi archiepiscopo apostolice sedis legato salutem et apostolicam benedictionem. Fratres et coepiscopos nostros tam propinquos quam longe positos sin[ce]ra tenemur caritate diligere [ipso]sque in hiis] que iuste requirunt libenter et efficaciter exaudire. Eapropter tuis iustis postulacionibus grato concurrentes assensu castrum de Hafn quod illustris mem[o]rie Waldem[aru]s olim rex Datie tue frat[ernitat]i contulit et tu [tali condicione interposita] Roschildensi ecclesie pia consideratione dedisti. ut ipsum debeas quoaduixeris [detinere] post de[ce]ss[um tuum] ad ecclesiam ipsam libere deuolendum sub iamdicte conditionis tenore sicut ipsum [iuste et sine controuersia possides] cum omnibus pertinentiis [s]uis auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocini co[m]muni[mus] [uidelicet] uillam ipsam de Hafn. O[ter]slef. cum omnibus pertinentiis s[ui]s scilicet S[er]slef [Solbiarge Huan]lose. W[i]g[i]slef. Walbu. [man]s[um unum Bru]nshoga Imbrethorp. mansionem de Gefn[etofte cum omnibus] pertinentiis suis [Mu]rhoga. cum omnibus pertinentiis suis Barsuerthe, Vigirum. Husfrecop. H[auerthi] Burgbu N[iar]tharum. cum omnibus pertinentiis earum. [pre]terea uniuersam partem eorum que adquisiuit Nicolaus [castellanus] tuus [iuxta tenorem] pacti quod inter uos [conuenit]. Nulli ergo omnino hominum [liceat hanc paginam nostre confirmationis] infringere uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hos [attemptare presumpserit] indignationem omnipotentis] dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se nouerit incursum. Datum V[er]on[ae] xii. kalendas nouembris.

URBAN, biskop, Guds tjeneres tjener, til sin ærværdige broder Absalon, ærkebiskop af Lund, det apostoliske sædes legat, hilsen og apostolisk velsignelse. Vi skylder i oprigtig kærlighed at elske vore brødre og medbisper, såvel de nære som de fjernere, og gerne og med virkning at bøn[h]øre dem med hensyn til det, som de retfærdigt beder om. Af den grund giver vi gerne vort samtykke til dine retfærdige ønsker og stadfæster med apostolisk myndighed og bestyrker med dette brev som værn borgen Havn, som Valdemar – berømmelig ihukommelse – fordem Danmarks konge, har overdraget dig, broder, og som du efter from overvejelse har givet til kirken i Roskilde på den aftalte betingelse, at du skal beholde den, så længe du lever; efter din død skal den frit tilfalde denne kirke i henhold til nysnævnte betingelse, således som du sidder inde med den med rette og uden indsigelse tillige med alle dens tilliggender, nemlig selve landsbyen Havn, Upperslev med alle dens tilliggender, nemlig Serreslev, Solbjerg, Vanløse, Vigerslev, Valby eet bol, Brønshøj, Emdrup, hovgården i Gentofte med alle dens tilliggender, Mørkhøj med alle dens tilliggender, Eagsværd, Virum, Høsterkøb, Ovre, Tårnby, Nærum med alle deres tilliggender; desuden hele den andel af det, som Niels, din slotshøvedsmand, har erhvervet, i henhold til ordlyden af den overenskomst, der er sluttet mellem Eder. Altså må aldeles intet menneske bryde dette vort stadfæstelsesbrev eller i dumdristig forvovenhed gå imod det. Hvis nogen drister sig til at forsøge herpå, skal han vide, at han derved vil pådrage sig Gud den almægtiges og hans hellige apostle Petrus' og Paulus' vrede. Givet i Verona den 21. oktober.

Arnsheio torv.